

Continuata, cujus apographum Parisiis inter Baluzii collectiones (Armoire II, pag. 5. n. 2) vidi. Hujus operis fundamentum vetera Gesta facile agnoscat, plura vero sive addita sunt sive mutata (29). Quod una cum altera eaque diversa continuatione usque ad eundem annum 1376 deducta (cod. 3.) alio tempore eandem erit.

Gestorum partem primus Andreas Chesnius publici juris fecit. Probationibus enim historiae comitum Barrensiis cap. 1 et 2. primae continuationis aliisque operibus alia fragmenta inseruit (30). Codicem secutus est 1 vel ipsi similem. Postea Dacherius (Spicilegium VI, p. 643) Gestorum editionem curavit, ex codice 2 (31), sed falsas ejus lectiones novis erroribus auxit, quae ibi posteriori tempore correctae additae sunt (32) tanquam genuina imprimi fecit, ea vero temerarie omisit quae fabulosa nimisque falsa ipsi visa sunt. Neque altera Spicilegii editio a Barrio curata (II, p. 224) quidquam emendavit. Postea Calmetus (Hist. Lotharing. I, Probb. 59, ed. 2, I, p. LXXII) majorem libri partem inde ab Angeramno episcopo, ubi Pauli liber desinit, in magnum rerum Lotharingicarum collectionem recepit, erroribus gravioribus hinc inde sublati. Fragmenta quaedam etiam Bouqueti continuatores exhibuerunt (XI, p. 198. XIII, p. 642. XVIII, 677). Ad quae jam haec nostra editio accedit, qua textum genuinum restitutum et adnotationibus necessariis esse illustratum, lectores benevoli agnoscent.

Scripti Gottingae post reditum ex curia prima Francofurtensi.

GEORGIUS WAITZ.

GESTA EPISCOPORUM METENSIIUM.

Metis ¹ est civitas antiqua in Galliarum provincia A primae Belgicae sita ², jocunditate fluminum satis antæna, vinearum ac nemorum uberrima, montibus conspicabilis ³, vicinarum venis salinarum illustrior urbibus ceteris, salubris acre, sub ipso littore statuta Mosellæ; de qua Fortunatus (33) inquit:

Urbs ⁴ munita nimis, quam cingit murus et amnis. Hæc ⁵ pro situ et diversis causis multis nominatur vocabulis ⁶. Dividuum itaque nuncupata est quasi dnum ⁷, id est mons ⁸, deorum (34), eo quod e regione advenientibus eminere cernitur turris et ædificiis. Mediomatricus ⁹ quoque vocatur a circumpositarum urbium situ. Habet namque Treviros metropolim ab aquilone, Tullum a meridie, Viridunum ab occidente; inter quas floret quasi media mater. Metis etiam a quodam suo victore ¹⁰ Metio nomine, B appellatur secundum illud (35):

IN NOMINE SANCTÆ TRINITATIS INCIPIUNT GESTA PONTIFICUM METTENSIIUM.

1. ¹¹ Advenit itaque Mettis ¹² beatus Clemens ¹³ C. audii anno; sedit ¹⁴ in episcopatu 25 annis ¹⁵, hoc

Suffectus dederat nomen cui Metius urbe ¹¹; et juxta illud disticon, quod in defossis terra lapidibus sculptum ¹² nuper fuit inventum (36):

Tempore quo Cæsar sua Gallis intulit arma,
Tunc Mediomatricam devicit Metius urbem.

Romana siquidem victoria urbibus sibi a se subjectis nomina suorum majorum imponebat ¹³, ut per hoc eis quasi ¹⁴ mansuram construeret memoriam. Denique a Remo ¹⁵ fratre Romuli Remis, a Tullio Hostilio Tullum, ab Agrippa ¹⁶ Colonia civitas est ¹⁷ Agrippina dicta. Ad predictam igitur urbem Metim beatus Petrus apostolorum princeps venerabilem virum Clementem, pridem consulem et ¹⁸ patricium Romanorum, omni virtute ¹⁹ decoratum, ab urbe Roma direxit, utque pontificali ²⁰ dignitate preesset quos Christo subjugaret ordinavit.

VARIAE LECTIONES.

¹ ita 1. hac libri parte semper fere, metis 2. 3. ² deest 3. ³ conspicabilis 1. Opiscalibus 2. ⁴ Urbs — annis desunt 3. ⁵ nec corr. Hec. 1. ⁶ vocabilis 7. ⁷ post corr. divum 2. divum 5. ⁸ deest 2. ⁹ mediomatricum 3. ¹⁰ v. s. 2. etiam quasi a quodam victore metio 3. ¹¹ urbem 5. ¹² scultum 1. 3. ¹³ imponebant 2. ¹⁴ deest 1. ¹⁵ fr. rom. remo 1. ¹⁶ egypta vel agipya 2. argyppa 5. ¹⁷ deest 1. ¹⁸ ac 2. 3. ¹⁹ o. virtutum decore ornatum 2. o. decore ornatum 3. ²⁰ d. p. 1. ²¹ In nomine sanctæ et invindux Trinitatis 3. deest rubra 2. ubi Primus episcopus legitur. ²² singulis capitibus episcoporum numerus rubro scriptus præmittitur. ²³ metim 2. 3. ²⁴ et s. 5. ²⁵ et mens. IV. post. add. 2. ²⁶ IX. 1. 2. ²⁷ obit 2. ²⁸ vaspasiani 3.

NOTÆ.

(29) Secunda Gestorum continuatione finita auctor ita pergit: Nota quod a principio libri usque ad Stephanum episcopum, qui creatus est episcopus Metensis a D. 1120, in annis videtur defectus; nescio si tanto tempore vacaverit, quia scribitur quod post mortem episcopi Hermanni per aliqua tempora vacabat Similiter a. 42. episcopo sancto Walone minus bene summi pontifices allegantur cum imperatoribus. Hic notare curavi, volens a Jacobo episcopo exclusive usque nunc ad Theodericum quintum inclusive chronicas perficere, ne scripturæ posteriori error imputetur. — Post Theodericum episcoporum in hoc apographo nomina addita sunt usque: LXXXVI illustris princeps Henricus de Bourbon.

(30) Histoire généalogique de la maison de Bar-le-

C Due .. par André Duchesne (Paris 1551, fol.) Preuves p. 15, 16.

(31) Ipse hunc indicat: Episcoporum Mettensium chronicon ms. V. Cl. Raimundo Formentino domus Sorbonica socio pererudito acceptum serimus.

(32) Hæc manui H. Valesii deberi Dacherius monet. Adjumento, inquit, mihi quoque fuerunt correctiones a viro cl. Hadriano Valesio exhibitæ, quæ chronicon illud antequam in manus meas incidisset am legerat.

(33) III, carm. 14. ad Villicum ep. Metens., v, 15.

(34) Cf. Sigeberti Vit. Deoderici, c. 17, SS. IV, 477.

(35) Hos versus etiam Sigeb. avert. l. I.

(36) Maurmunster.

mortem Neronis, beato Clemente ipsius fratruel A Romanis fidelibus post Petrum apostolum presidente ²⁹. Hanc ideo subputationem ³⁰ annotavi, quia nisi tempora pontificatus Lini atque Cleti sub spacio presulatus beati Petri comprehenderis, non sibi consone respondebunt anni pontificum Romanorum annis imperatorum. Pro certo enim scitur, quia beatus apostolus non baptizandis, sed convertendis ministerii officium magis impendebat, sicut liber Actus apostolorum testatur, quod post adventum sancti Spiritus in Cornelium et suos iusserit eos baptizari, et hoc propter scisma vitandum, ne baptizati ab apostolo digniores se ceteris putarent (Act. x, 48). Quocirca et Paulus Chorenthiis ³¹ in prima epistola scribit: *Gratias Deo, quod neminem vestrum baptizavi, nisi Crispum et Gaium, ne forte dicatis, quod in nomine Pauli baptizati estis* (I Cor. i, 14). Nam qui ab apostolis ordinabantur presbiteri, ceteris preminebant ut episcopi. Scrupulus autem subputationis ³² annorum partim negligentia scriptorum, partim pressura persecutorum, ut arbitrator, in ecclesia inolevit.

2. Beato Clemente ad celestia migrante, sanctus Celestis illi successit ³³ in officio episcopali, seditque annis 15, sub Vespasiano ³⁴ 7, sub Tito 2, sub Domiciano reliquos ³⁵. Obiit tempore ipsius persecutoris sub Anacleto papa. Sepultus est ante fores criptæ ³⁶ sancti Clementis ³⁷; sed post curricula temporum a Drogone archiepiscopo Mettense translatus est in Elisaciam ³⁸ apud Mauri monasterium (36), ubi condigne veneratur; ubi ³⁹ et de illo tale refertur insigne ⁴⁰. Pignora ⁴¹ ejus cum pro necessitate communi quodam tempore referrentur ⁴² cum reliquiis sancti Auctoris, dicitur sanctus Auctor, qui quasi famosior preferebatur ⁴³, restitisse, donec sanctus preccederet Celestis. Cetera ejus gesta quamvis credantur magna, tamen eorum ⁴⁴ nichil ad nos transmiserunt scripta priorum.

3. Post beatum Celestem sanctus Felix prefuit Mettensibus annis 42, sub apostolicis ⁴⁵ Evaristo et Alexandro et Sixto, temporibus Domiciani, Nervæ et Trajani. Obiit tempore Adriani sub Telesphoro ⁴⁶ papa. Hic Felix sepelitur juxta sanctum Celestem; sed longo post temporis ⁴⁷ transfertur in Saxoniam ab imperatore Henrico Bavebergense ⁴⁸.

4. Felici successit sanctus Patiens quartus Mettensium ⁴⁹ episcopus. Hic fuit genere Grecus, evangelistæ Johannis discipulus. Hic dicitur revelatione divina Mettim transmissus, ut, sicut in omnibus evangelista Johannes Petro associabatur virtutibus secundum Apostolorum actus (Act. iii, 4), ita et ex disciplina ejus veluti et de beati Petri discipulis insigniretur ecclesia Mettensis. Hic ecclesiam sancto Johanni evangelistæ ad australem plagam ipsius urbis ⁵⁰ construxit (37), marmoreis subnixam columnis; quæ post combusta est ab Hunis ⁵¹. In hac ecclesia et dentem ipsius sui magistri posuit cum duodecim aliis reliquis apostolorum; ubi et ipse postmodum requievit sepultus, sicut suo loco dicemus ⁵². Hic sedit in episcopatu annis 14, partim sub Adriano et reliquos ⁵³ sub Antonino ⁵⁴ Pio. Obiit ⁵⁵ tempore ipsius, Romanæ etiam ⁵⁶ ecclesiæ post ⁵⁷ Yginum papam Pio presidente.

5. Sancto Patienti ⁵⁸ successit Victor (38) Mettensium presul quintus; qui sedit per annos ⁵⁹ 9. Obiit 10 Kal. Octobris sub Pio papa jam dicto et Antonino ⁶⁰ Pio; et sepultus est ⁶¹ in ecclesia beati Clementis (circa 250 ?).

6. Post hunc alius Victor assecutus est cathedram episcopalem sextus ⁶², sedens in ea 3 annis, sub Antonino ⁶³ Pio et Aniceto papa. Obiit temporibus eorundem pontificum. Horum duorum pontificum sicut de translatione, sic et de actu relatione siletur, nisi quod in ecclesia beati Clementis similiter sunt sepulti.

7. Hinc ⁶⁴ sanctus Symeon septimus ⁶⁵ est episcopus consecratus ⁶⁶; qui prefuit Mettensibus ⁶⁷ annis 30, ultimo tempore Antonini Pii, temporibus etiam Marci, Veri ⁶⁸ et Lucii Comodi imperatorum, tempore Aniceti, Sotheris et Eleuterii ⁶⁹. Obiit sub Eleuterio ⁷⁰ et Commodo ⁷¹ imperatore. Similiter et ipse sepelitur in ecclesia beati ⁷² Clementis, sed postea transfertur ad monasterium Senonense (39).

8. Post hunc prefuit octavus presul Mettensi ecclesiæ Sambatus. Hic sedit 18 annis, sub apostolicis Eleuterio ⁷³, Victore et Zephirino, temporibus Lucii Comodi, Helii ⁷⁴ Pertinacis, Severi; cujus etiam tempore obiit et Zephirini papæ. Sepultus est

VARIE LECTIONES.

²⁹ presidendi 2. ³⁰ supput. 1. supplicacionem 3. ³¹ chorinthiis his *deleto* his 1. ³² post add. ago 1 gr. ago 3. ³³ supp. 3. ³⁴ vespasiano 1. vaspasyano et mox thyto 3. ³⁵ reliquis 2. 3. ³⁶ cripe corr. cripte 1. ³⁷ pridie Ydus Octobris add. 3. ³⁸ alsaciam 3. ³⁹ deest 3. ⁴⁰ insignum 2. ⁴¹ Pignora 1. ⁴² deferrentur 3. ⁴³ preferabatur 3. ⁴⁴ deest 2. ⁴⁵ aplis 1. 2. ⁴⁶ thelesphoro p. IX. Kal. Marcii 3. ⁴⁷ tempore post 3. ⁴⁸ habenbergense 2. havebergensi 3. ⁴⁹ metensis 2. 3. ⁵⁰ uerbis 1. ⁵¹ unis corr. hunis 1. Hinnis 3. ⁵² VI. Ydus Januarii add. 3. ⁵³ reliquis 3. ⁵⁴ antonio 2. ⁵⁵ deest 3. ⁵⁶ deest 1. ⁵⁷ deest 2. ubi yginum papam *postea corr.* ygino papa et. — post yginum vel eugenium papam 3. ⁵⁸ patienti 2. 3. ⁵⁹ IX annos 3. ⁶⁰ antonio 2. ⁶¹ deest 2. ⁶² deest 3. ⁶³ anthonio 2. ⁶⁴ Huic 1. Hunc 2. ⁶⁵ deest 3. ⁶⁶ cons. ep. 3. ⁶⁷ metensibus *hoc loco et postea sapius etiam* 1. XXX annis 3. ⁶⁸ Nerei 3. ⁶⁹ eleutherii 3. ubi add.: Obiit XIV. Kal. Martii. ⁷⁰ eleutherio 2. 3. et *deest* 2. ⁷¹ comodo 1. imperator 3. ⁷² sancti 2. 3. ⁷³ eleutherio 2. eleucterio 3. ⁷⁴ Nelii 3.

NOTÆ.

(37) Cf. (Tabouillot) Hist. de Metz 1, p. 212 ³⁴⁹.
(38) Concilio Sardicensi a 347 subscripsisse creditur, quod tamen valde dubium est; cf. Rettberg.

Kirchengeschichte Deutschlands I, p. 197.
(39) Sub Angelramno episcopo; cf. Richerri Chron. Senon. II. 2. av. Dacherium ed. 2, Vol. II, p. 612.

in ecclesia beati ⁷⁵ Clementis, et ad Othrenheim ⁷⁶ (40) translatus.

9. Nonus post Sambatium ⁷⁷ Rufus Mettensium fuit episcopus, qui 29 (41) annis ⁷⁸ sedit in episcopatu a ⁷⁹ tempore Severi et Antonini ⁸⁰ Caracalla, Macrini ⁸¹, Aurelii Antonini, Aurelii Alexandri, temporibus Calixti, Urbani et ⁸² Zepherini apostolicorum; sepultusque ⁸³ in ecclesia sancti Clementis.

10. Decimus Mettensium ⁸⁴ episcopus fuit ⁸⁵ Adelfus, qui sedit 17 annis, sub ⁸⁶ Aurelio Alexandro, Maximo, Gordiano et Philippo christiano cum filio Philippo, sub episcopis Romanis Pontiano, Anteros et Fabiano. Hic etiam sepultus est in ecclesia sancti Clementis.

11. Huic successit Firminus undecimus Mettensium episcopus ⁸⁷, qui sedit annis 43, id est sub Decio, Gallo et Volusiano, Valeriano ⁸⁸ et Galieno ⁸⁹, Claudio ⁹⁰, Aureliano, Tacito, Florianus, Probo, Carino, Numeriano, Diocletiano ⁹¹, sub presulibus Romanis Cornelio, Lucio, Stephano, Sixto tertio, Dionisio, Felice, Euticiano, Gaio, Marcellino, Marcello. Horum ultimo tempore obiit predictorum. Corpora sanctorum Rufi et Adelfi et aliorum, dum secus criptam sancti Clementis et aquilonem fuissent humata, vir quidam religiosus sanctorum ⁹² basilicas nocturnis ⁹³ frequentabat horis, ut Paulus Italicus in serie istorum annotavit pontificum. [PAUL. DIAC. *Patrol.* t. XCV, c. 673.] Hic ut ad basilicam beati Clementis pervenit, quia licentia non dabatur in'eriis intrandi, e regione, ubi predictorum corpora ⁹⁴ quiescebant sanctorum, accessit, seque in orationem devote prostravit. Terminato precis modulo, surrexit, et in memoria sanctorum, ad quorum sepulchrum ⁹⁵ oraverat, versum psalmsographi, quod ⁹⁶ est: *Exultabunt sancti in gloria*, pronuntiavit. Illico ab intus vocem audivit subjungentem: *Latabuntur in cubilibus suis*.

12. Leguntius ⁹⁷ duodecimus Mettensium episcopus Firmino successit, et annis 34 presedit, sub episcopis Eusebio, Melchiade ⁹⁸, Silvestro et Marcho, imperante Constantino christianissimo. Obiit ⁹⁹

A ultimo tempore ipsius, et in ecclesia beati Clementis tumulatur. Hoc etiam tempore gloriosus confessor Nicolaus clarebat a Constantino, filio Helenæ, usque ad Justinum.

15. Successit ei sanctus Auctor, et prefuit 49 annis, sub presulibus Julio, Liberio, Felice, Damaso; Constantio, Juliano, Joviniano, Valentiano et Valente imperantibus ¹⁰⁰. Sub eodem tempore dicitur fuisse Martinus Turonensis et Maximinus Treverensis, cum quibus dampnavit ¹⁰¹ apud Coloniæ urbem Ephraem ¹⁰² hereticum ¹⁰³ (42). [PAUL. D. I. I.] Hic beatus Auctor eadem tempestate (450?) quando non solum Gallia, sed etiam pene Occidens universus barbarorum sevitiæ est perpeusus, ad ecclesiæ gubernacula est adscitus ¹⁰⁴. De quo presule insignia ¹⁰⁵ hæc duo memoriæ posterorum traduxit relatio priscorum (43).

Igitur, ut diximus, dum grandine barbarorum seges dominica premeretur, Attila rex Hungarorum ¹⁰⁶, sumpto Domini gladio ad reseccandum ¹⁰⁷ Gallorum lascivie habundantiam, Gondegario rege Allobrogum ¹⁰⁸ protrito, abenas suæ crudelitatis in omnem Galliam relaxat. Sub hac ¹⁰⁹ turbine beatus Servatius presul Tangrorum ¹¹⁰ Romam proficiscitur ¹¹¹ ad apostolorum ¹¹² limina, Domini remedium imploraturus per merita ¹¹³ ipsorum sublimia. Ubi cum ¹¹⁴ quasi victimam Deo se offerret pro ira Domini a populo suspendenda, beatus princeps ¹¹⁵ apostolorum in visu ei ¹¹⁶ dixit: *Noveris, karissime, divino diffinitum iudicio, totam fere Galliam trahi barbarorum incendio preter oratorium prothomartiris ¹¹⁷, quod Mettis constructum est*. Sanctus ¹¹⁸ accepto Servatius oraculo, veloci regreditur ¹¹⁹ gradu; sed Gallias jam Hungari ¹²⁰ compleverant, Mettim ¹²¹ urbem cinxerant obsidione, sed pro murorum robore ¹²² frustrati ad tempus expugnatione, recedebant. Sub illorum discessione ¹²³ sanctus Servatius Mettim venit, beato ¹²⁴ Auctori revelationem ¹²⁵ prefatam revelat ¹²⁶, ad sedemque suam Tangrensem ¹²⁷ remeant. Quo absente, muri Mettensium ¹²⁸ corrunt. Beatus ¹²⁹ Auctor occensens hoc, cives advocat, confiteri ¹³⁰ peccata hortatur, peni-

VARIAE LECTIONES.

⁷⁵ sancti 2. 3. ⁷⁶ othrenheim 1 othrenhim 2. orthrenheim 3. ⁷⁷ sabatium 2. sanhatium 3. ⁷⁸ s. a. 2. ⁷⁹ superscr. 2. ⁸⁰ antonii 2. ⁸¹ m. a. a. aurelii desunt 3. ⁸² deest 1. zefirini 2. zeph. VI. Kal. Septembr. 3. ⁸³ s. est 2. ⁸⁴ ep. m. 1. ⁸⁵ prefuit 2. ⁸⁶ ab 1. 3. ⁸⁷ ep. meten. 3. ⁸⁸ velariano 2. ⁸⁹ galieno 1. galliano 2. ⁹⁰ claudiano corr. claudio 2. ⁹¹ dyoclesiano 2. dyocleciano 3. ⁹² bas. s. 3. ⁹³ nocturnis 1. ⁹⁴ s. c. q. 3. ⁹⁵ sepulchra 3. ⁹⁶ qui 3. ⁹⁷ Leguucius 2. Legoncius 3. ⁹⁸ melchaide 1. ⁹⁹ XII. Kal. Martii add. 3. ¹⁰⁰ imperatoribus 2. 3. ¹⁰¹ ap. c. u. d. 2. ¹⁰² eufraem 3. ¹⁰³ ereticum 2. ¹⁰⁴ ascitus 2. ¹⁰⁵ insignignia 2 duabus lineis. ¹⁰⁶ hangarorum 2. ¹⁰⁷ reseccandam 3. ¹⁰⁸ allobrogum 3. ¹⁰⁹ hoc 2. ¹¹⁰ deest 3. ¹¹¹ profiscitur 2. ¹¹² l. ap. 3. ¹¹³ i. m. 3. ¹¹⁴ enim q. victima 1. cum e corr. 2. ¹¹⁵ p. b. 2. ¹¹⁶ d. ci. 3. ¹¹⁷ p. Stephani 3. ¹¹⁸ S. S. a. 3. ¹¹⁹ g. r. 3. ¹²⁰ hungarii 3. ¹²¹ m. vero u. cum cingerent o. sed p. m. r. f. a. t. exp. non posset pro tempore recedebat 3. ¹²² rebore 2. ¹²³ discessione 3. ¹²⁴ et b. 3. ¹²⁵ relationem 1. ¹²⁶ revelavit — remeavit 3. ¹²⁷ tungressem 1. ¹²⁸ metentium corrueunt 3. ¹²⁹ Sanctus 3. ¹³⁰ c. h. eorum p. 3.

NOTÆ.

(40) Othernheim in diocesi Wormatiensi. Sed de Rufo, Sambatii successore, ali hoc tradunt; v. *Hist. de Metz* I, p. 223.

(41) Catalogus epp. Met. SS. II, 268, XXVIII habet annos (postea corr. XXIX).

(42) Cf. *Gesta Trev.*, c. 19. Hoc concilium a. 346

ponitur; sed fictum est; cf. *Bettberg* I, p. 123 sqq. Hæc Acta ne auctorem quidem, sed Victorem episcopum exhibent.

(43) Paulum sequi videtur; quamvis sermone mutato.

tentiam injungit, infantes baptizari precepit. Erat enim sabbatum paschæ. Barbari fama celeri revocati, urbem invadunt, omnes trucidant¹²¹, cuncta diripiunt. Quid plura? Ecclesias cruore innocentium¹²² replent, sacerdotes jugulant. Soli servantur qui ludibrio deputarentur. Oratorium sancti¹²³ prothomartiris furentes circumdant, aditum¹²⁴ temptant; sed quod cœleste protegebat¹²⁵ auxilium, irrupere non valebat impetus furentium. Tandem¹²⁶ velut Sodomitæ quondam erga domum Loth suo delusi conamine, incensa urbe ipsum episcopum cum reliquis abducunt. Jam procul ab urbe recesserant ad locum qui Decempagos dicitur¹²⁷; et ecce barbari cæcitate mutantur, quasi olim Ægyptii, nusquam abire valent. In tali ergo anxietate sciscitantur¹²⁸ a christianis quos abducebant¹²⁹, quo prestigio hoc eis¹³⁰ accidisset. Quibus illi: *Non hoc suspicamini maleficium¹³¹, sed credite iram Dei vobis imminere, qui sanctum Auctorem episcopum¹³² Mettensem abducitis¹³³ impie.* Mox itaque sanctus Auctor inquiritur, invenitur, rogatur; offertur ut¹³⁴ quicquid vellet sumeret, tantum ut beneficium lucis non subtraheret eis. Ait ille, nichil rapinarum se velle¹³⁵, sed tantum in beneficio¹³⁶ sibi captivos dixit reddi. Conceditur; captivos reddunt, sicut tenebras evadunt. Sicut factum est ut, captivato pastore, grex captivorum in libertatem poneretur¹³⁷. Referturque¹³⁸ aliud¹³⁹ de hoc beato Auctore factum. Forte¹⁴⁰ trabes vetustate¹⁴¹ dissoluta, subito¹⁴² super altare beati¹⁴³ Stephani lapsa, marmor ipsius altaris consecratum in mille (44) diminuit¹⁴⁴ partes. Adest beatus Auctor, et dietu mirabile singulas marmoris fracti minutias adunans et componens, orationem¹⁴⁵ fudit, cruce consignavit; sicut statim divina virtute illud marmor dissolutum solidatur, ut apparentibus fragmentorum cicatricibus¹⁴⁶ nil solidius videatur¹⁴⁷. Obiit autem beatus Auctor 4 Idus Augusti, sub Siricio¹⁴⁸ papa, imperantibus¹⁴⁹ Gratiano et Valentiniano¹⁵⁰.

14. Sancto Auctori Epletius¹⁶¹ successit decimus quartus presul Mettensis¹⁶². Sedit 16 annis, sub Theodosio imperatore et episcopis Siricio¹⁶³, Ana-

stasio. Obiit¹⁶⁴ sub eisdem, sepultus est apud Sactum Clementem.

15. Urbitius post¹⁶⁵ Epletium decimus quintus successit in Mettensi¹⁶⁶ episcopatu. Ille primus omnium ipsius urbis archiepiscopus nominatur (45). Prefuit 29 annis, sub imperatoribus Arcadio et Honorio, presulibus Romanis Innocentio et Zosima¹⁶⁷. Hic sepultus est¹⁶⁸ in ecclesia sancti Maximini¹⁶⁹ ultra Saliam (46).

16. Successit Urbitio Bonolius¹⁷⁰ decimus sextus Mettensium episcopus¹⁷¹. Sedit annis 3. Obiit 8 Idus Octobris, sub Bonefacio¹⁷² papa, imperantibus¹⁷³ Honorio et Theodosio.

17. Therentius successit huic decimus septimus. Sedit annis 20. Obiit 4 Kal. Novembris, sub Cœlestino et Sixto papa, regnantibus Honorio et Theodosio juniore. Quorum temporibus inventum est¹⁷⁴ corpus beati prothomartiris Stephani cum Gamaliele et Abybon atque¹⁷⁵ Nichodemo. Hinc probatur, quod reliquæ beati Stephani, quibus ecclesia Mettensis suffragantibus irruptionem Hunorum evasit, ab apostolis beato Clementi sunt transmissæ, ut in secundo vitæ ipsius libello annotavimus (47).

18. Octavus decimus Gensolinus successit Therentio in¹⁷⁶ sacerdotali officio. Sedit annis 18¹⁷⁷. Obiit 2 Kalend. Augusti, sub primo Leone papa, imperantibus Marciano et Valentiniano et Leone augustis.

19. Romanus successit Gensolino Mettensium episcopus undevicesimus¹⁷⁸. Sedit annis 36, sub Hilario¹⁷⁹, Simplicio et Felice papis, regnantibus augustis Zenone et Anastasio. Obiit Idus Aprilis.

20. Fronimius¹⁸⁰ successit Romano vicesimus Mettensium episcopus. Sedit annis 8, sub Felice, Gelasio et Anastasio, imperante Anastasio¹⁸¹. Obiit 6 Kalend. Augusti.

21. Successit in episcopatu Mettensi Gramatius¹⁸² vicesimus primus. Sedit annis 25, sub Johanne et Simmacho¹⁸³ et Hormisda episcopis Romanis, sub imperio Anastasii¹⁸⁴ et Justini senioris. Obiit 6 Kalend. Maii.

22. Successit Gramatio¹⁸⁵ Agatimber vicesimus

VARIE LECTIONES.

¹²¹ trucidant c. diripiunt 2. ¹²² innocentum 3. ¹²³ s. Stephani p. 3. ¹²⁴ additum 3. ¹²⁵ a. p. 3. ¹²⁶ Tandem velut sodomitæ condam 3. ¹²⁷ qui dicitur pagos 3. ¹²⁸ sciscitant 2. ¹²⁹ adducebant 1. ¹³⁰ eis hoc 2. 3. ¹³¹ melef. sed i. d. c. 3. ¹³² m. ep. 3. ¹³³ ab e corr. 1. ¹³⁴ ut ipse 3. ¹³⁵ v. dicit 3. ¹³⁶ b. lucis sibi c. reddunt 3. ¹³⁷ libertate potiretur 2. libertate potieretur 3. ¹³⁸ Refertur et a. 2. 3. ¹³⁹ a. factum de b. A. 3. ¹⁴⁰ Sorte trabe 3. ¹⁴¹ d. v. 1. ¹⁴² deest 3. ¹⁴³ sancti 3. ¹⁴⁴ p. d. 3. ¹⁴⁵ orationes 3. ¹⁴⁶ fraugmentorum cychatricibus 2. ¹⁴⁷ videretur 3. ¹⁴⁸ cyricio 1. ¹⁴⁹ imperatoribus 2. ¹⁵⁰ Valentiniano 3. *ubi recentior manus: in folio post adjecto hæc scripsit: Quod vero sua sancta electio fuerit mirabilis patet, etc. et Oratio de ipso sancto, etc.* ¹⁵¹ eplecius 2. 3. ¹⁵² metensium 2. meten 3. ¹⁵³ syritio. anasthasio 1. ¹⁵⁴ et obiit 3. ¹⁵⁵ p. ep. *desunt* 1. ¹⁵⁶ ep. meten 3. ¹⁵⁷ zosimo 3. ¹⁵⁸ fuit sep. 3. ¹⁵⁹ maximiani 2. maxinini 3. ¹⁶⁰ bonolus corr. bonolius 2. ¹⁶¹ ep. meten 3. ¹⁶² bonifacio 2. ¹⁶³ imperatoribus 2. 3. ¹⁶⁴ fuit 3. ¹⁶⁵ et 3. ¹⁶⁶ et in s. o. sedit 3. o. sedit 2. ¹⁶⁷ annis XVIII. annis 2. ¹⁶⁸ deest 3. ¹⁶⁹ ylaris. symplio 1. ¹⁷⁰ pronimius 1. 2. ¹⁷¹ anathasio 1. imp. an. *post Augusti suppl.* 2. ¹⁷² grammatius 2. ¹⁷³ et et sinmacho et hormida 3. ¹⁷⁴ anasthasii 1. ¹⁷⁵ grammatio agatymber. 1. 2.

NOTÆ.

(44) In duabus partibus Paulus dicit.

(45) Ita in catalogo episcoporum SS. II, p. 269.

(46) Seille. Cf. Meurisse, Hist. episcop. Met.,

PATROL. CLXIII.

p. 61.

(47) Hæc sancti Clementis Vita quod sciam nondum edita est; cf. præf. n. 10.

secundus. Sedit annis 12, sub apostolicis Felice, A²⁰² (52) ad australem Mettensis urbis plagam construxit, ibique quiescit.

Bonefacio, Mercurio, Agapito, Silverio, imperante Justiniano. Obiit 4 Idus Maii. [PAUL. DIAC. II, l. l.] Tres episcopi superiores Mettensium¹⁹⁸ creduntur fuisse de origine Grecorum propter ethimologiam vocabulorum.

23. Istis successit Sperus (48) vicesimus tercius. Prefuit Mettensi ecclesie annis 17, sub Vigilio papa, sub imperio Justiniani (c. 535). Obiit 10 Kalend. Septembris¹⁹⁷.

24. Successit Vilicus¹⁹⁸ vicesimus quartus episcopus Mettensis. Sedit¹⁹⁹ annis 25, sub apostolicis Pelagio primo, Johanne III, Benedicto I, imperante Justino et Tiberio Constantino (c. 550-570). Obiit 4²⁰⁰ Kalend. Maii.

25. Vilico¹⁹¹ successit Petrus episcopus Mettensis vicesimus quintus. Sedit annis 10. Obiit 3 Kalend. Octobris, sub papa Pelagio secundo, regnante Tiberio Constantio¹⁹⁹ (c. 570-580).

26. Aigulfus vicesimus sextus episcopus successit Petro. Sedit annis 12¹⁹². Obiit¹⁹³ 10 Kal. Decembris, sub papa Gregorio I, imperante Mauricio (c. 580-600). Hic Aigulfus ex filia Glodovei¹⁹⁴ Francorum regis ortus est¹⁹⁶ (49). Mettensem episcopatum tam ex suis quam ex domesticorum prediis ampliavit. [Carol. gen. SS. II, p. 310.] Nam et Arisidium vicum a fratre suo Deothario¹⁹⁷ suscipiens, per manum Theodeberti¹⁹⁸ regis partibus beati prothomartiris Stephani mancipavit, predictumque fratrem suum domnum Deotharium ibidem consecravit episcopum. Huic etiam Aigulfo magnus doctor Gregorius litteras dirigit (50).

27. Arnoaldus successit eidem Aigulfo in episcopatu Mettensi vicesimus septimus¹⁹⁹, [P. D. l. l.] nepos ipsius. Sedit annis 8 Sabiniano²⁰⁰, Bonefacio III, episcopis, regnante Foca, sub quo obiit 7 Idus Octobris (c. 600).

28. Papolus successit Arnoaldo vicesimus octavus. Sedit annis 24²⁰¹ (51), sub apostolicis Deusdedit²⁰², Bonefacio V, Honorio, Severino, sub imperio Eraclii. Obiit 11 Kalend. Octobris. Hic Papolus ecclesiam in honorem sancti Simphoriani martiris

29. Secutusque²⁰³ est hunc in episcopatum²⁰⁴ beatus Arnulfus undetricesimus episcopus²⁰⁵ Mettensium (c. 610-625); [P. D. l. l.] vir per omnia et²⁰⁷ lumine sanctitatis et splendore generis clarus. Hic ita prefuit ecclesie doctrina, ut et²⁰⁶ regalis ejus consilio moderaretur aula. Hujus habentur gesta, quae docent eum magnis claruisse miraculis et post mortem et in vita. Hujus quadrinepos Karolus Magnus extitit²⁰⁸, quem ecclesia sibi Romana elegit in advocatum, imperator Constantinopolitanus honoravit ut²¹⁰ dominum, occurrens ei de Jherusalem redeunti²¹¹, coronamque Jhesu Christi spineam cur aliis apostolorum reliquiis non minimam devote²¹² contulit partem. Quae si quis nosse desiderat, itinerarium²¹³ ipsius Karoli legat (53). In quo et legitur, quod imperator Constantinopolitanus²¹⁴ temptaverit ipsum avaricia, proponens in itinere ad duo miliaria urbis Bizanteos²¹⁵ dona permaxima; sed Karolus suos sic repressit disciplina, ut nichil propositorum sumerent thesaurorum. Unde apud Grecos maxima honoratur reverentia, et maxima sunt²¹⁶ ei collata exenia in serico, lapide pretioso ornatuque ecclesiarum quam plurimo. Hic Karolus a Constantino poli digrediens, pactum ab imperatore amicitiarum²¹⁷ suscepit, et in Frantiam feliciter rediit. Qui, cum Parisius pervenissent, sui multitudinem regni episcoporum ac religiosorum²¹⁸ virorum collegit, eorumque auctoritate constituit²¹⁹, ut dies, qui dicitur indulgentiarum, singulis frequentaretur annis ob predictarum dignam²²⁰ reliquiarum memoriam. Sancitum quoque²²¹ fuit eorum consilio, ut omnis peccator homo, qui accurreret²²², terciam suae partem poenitentiae levaminis²²³ perciperet²²⁴, si delectationi criminum jugi non succumberet²²⁵. Hic etiam Karolus pra²²⁶ cunctis Francorum regibus ecclesiarum religionem ampliavit, aurum cum argento, quibus antiqui reges simulachra decorabant, in cultum Christi²²⁷ consecravit. Hic etiam vitam sancti²²⁸ Arnulfi sui perscrutans attavi, miraculum quod de anulo ipsius adhuc fama recens

VARIÆ LECTIONES.

¹⁹⁶ cr. m. 1. cr. metencium corr. m. cr. 2. ¹⁹⁷ decembrū 2. ¹⁹⁸ vilicus 1. willicus 3. ¹⁹⁹ Sedit-Petrus ep. M. *desunt* 1. *Ideo numerus XXV^{us} deletus et in margine notatum est*: Vicium est hic scriptoris. ¹⁹⁹ *deest* 3. ¹⁹¹ Pilico 2. Vuilico successit 3. ¹⁹² ita 1. 2. 3. *hoc loco*. ¹⁹³ XX. 1. XII annis 3. ¹⁹⁴ *hæc post correctâ sunt*: obiit 598. *et iterum scriptum*: obiit X. Kal. Decembris 3. ¹⁹⁵ clodoei 3. ¹⁹⁶ ortus in (*superscr.* est) ep. m. 2. ¹⁹⁷ dothario 3. ¹⁹⁸ theodeberti 1. ¹⁹⁹ XXVII annis 1. ²⁰⁰ sabianiano 1. ²⁰¹ XXIII annis 3. ²⁰² deodato 3. ²⁰³ meten 3. ²⁰⁴ Secutus 1. ²⁰⁵ episcopatu 2. ²⁰⁶ ep. m. *desunt* 1. 5. ²⁰⁷ et per-2. ²⁰⁸ *deest* 3. ²⁰⁹ fuit 1. ²¹⁰ in 2. ²¹¹ revertenti 1. ²¹² indevote 1. 3. nec indevote 2. ²¹³ itinerarium 2. ²¹⁴ constantinopolinatus 3. ²¹⁵ bizantheos 2. 3. ²¹⁶ ei sunt c. in s. e. 1. ²¹⁷ amicitiarum 2. 3. anneuiarum 1. ²¹⁸ religionis 1. 2. 3. ²¹⁹ constitit 1. 3. ut *deest* 1. ²²⁰ r. d. 2. ²²¹ f. q. 3. ²²² accurrent 3. ²²³ levamen 2. levaminimis 3. ²²⁴ acciperet 1. ²²⁵ subc. 3. ²²⁶ pro 2. ²²⁷ *deest* 1. ²²⁸ s. a. *desunt* 1. etiam arnulphi p. actam. mir. 2. *post attavi add. relatione* 3.

NOTÆ.

(48) Hesperius episcopus ecclesie Metensis concilio Arvernensi a. 535 subscriptus.

(49) Cf. Paul. Diac. II, p. 264. Hic vero: *qui fertur*, inquit,.... *procreatus*.

(50) XI, 58. Greg. M. Opp., ed. Bened., II, p. 1141.

(51) De Pappoli reate v. Tabouillot I, p. 344.

(52) Ita sæc. x. post reliquias sancti Simphoriani ab Adalberone II translata dicta est.

(53) Liber hoc titulo inscriptus nondum, nisi fallor, editus est. Cf. de fabulosa hac Caroli expeditione quæ in Chron. Sancti Dionysii. Bouquet V, p. 273 sqq. leguntur, ejusdem fere argumenti, in multis tamen diversa.

celebrabat, miratus est se in ea scriptum non invenisse (54). Unde accersiens notarium quendam nomine Paulum, precepit ²⁹⁹ Mettensium inquiri gesta presulum. Sed quasi nulla inveniens — quippe a barbaris olim ³⁰⁰ irrumpentibus cum ipsa ³⁰¹ urbe succensa ³⁰² erant — precepit, ut ³⁰³ vel ipsa quæ ab antiquis defluerant per famam ad posterum scriberentur, et ab ipso pontifice beato Clemente inciperetur, in quibus et ipsum annotatum invenitur miraculum. Cujus hæc ³⁰⁴ est summa. Fuerat isdem beatus Arnulfus comes palatinus sub Clotario ³⁰⁵, Guntranni ³⁰⁶ regis filio, sex provincias suo regens arbitrio, multaque confecerat prelia, justiciamque etiam de suis propinquis exercuerat ³⁰⁷. [P. D.] Unde (55) quia honorum est, etiam in his quæ licet timere penitentiam, ut David in contritione cordis in ³⁰⁸ conspectu Dei agebat. Sub hac contritione mentis dum transiret apud Treviros per pontem Mosellæ fluminis, anulum quem secum habebat aquis iniecit, dicens: *Tunc me solutum nexibus criminum sciam, quando hunc quem projicio anulum recepero*. Post hæc ³⁰⁹ vero ad episcopatum Mettensem violentia populi sublimatus, sicut ³¹⁰ isdem David pro effusione sanguinis ab ædificatione templi jussu ³¹¹ Dei se suspendit; sic et iste vir Dei, recepto anulo a piscatore apud Vosagum, qui fuerat inventus in extis ³¹² piscis, episcopatum et omniæ gloriam ³¹³ seculi reliquit, heremumque petiit (56), ubique ³¹⁴ in pace quievit ³¹⁵. Prefuit ecclesiæ Mettensi 15 annis, sub apostolicis Johanne, Theodoro, Martino et Eugenio, imperantibus ³¹⁶ Eraclio cum Eraclona matre et Constantino ejus filio. Obiit 17 Kalend. Septembris ³¹⁷ sub Constantino, filio Eraclii ³¹⁸.

30. [P. D.] Goericus sanctus, qui ³¹⁹ et Abbo dictus est, huic sancto tricesimus episcopus Mettensis ³²⁰ successit. Hic primo ³²¹ rex Aquitanorum fuerat (57), postque ³²² pontifex factus, opibus plurimis ditavit ecclesiam ³²³, basilicam sancto Petro

construxit (58), predecessorisque sui corpus ³²⁴ ab heremo revexit et in basilica apostolorum ³²⁵ digne sepelivit. Prefuit ecclesiæ 17 ³²⁶ annis, sub apostolicis Vitaliano et Adeodato, imperante Constantino, filio ³²⁷ Constantini ³²⁸ superioris ³²⁹ regis (c. 625-640). Obiit 18 Kalend. Octobris, et sepultus est in ecclesia Sancti Simphoriani martiris ³³⁰; et post translata sunt ossa ejus ad castrum Spinal (59) dictum.

31. Godo ³³¹ tricesimus primus accessit ³³² post hunc Mettensibus, et episcopalis officii curam suscepit, et ³³³ sedit annis 10 et ³³⁴ duobus mensibus, sub apostolicis Dono ³³⁵, Agathone, Leone, Benedicto, Johanne, Cunone ³³⁶, Sergio, sub imperatore prefato ³³⁷ Constantino (c. 640-650). Obiit 8 Idus Maii ³³⁸.

32. Sanctus Glodulfus ³³⁹, inclita beati Arnulfi proles, tricesimus secundus pro paternæ sanctitatis gloria episcopus ³⁴⁰ Mettensis consecratur. Hic possessionibus ampliavit ecclesiam beati Stephani (60). Sedit annis 40 ³⁴¹, diebus 25 ³⁴², sub Romanis pontificibus Sergio, Johanne V, Johanne VI, Sisinnio, Constantino, Gregorio ³⁴³ II, sub imperatoribus prefato Constantino, Justiniano ³⁴⁴ minore, Leontio ³⁴⁵, Tiberio, item Justiniano qui supra, Philippo, Anastasio ³⁴⁶ II (c. 650-690). Obiit 6 Idus Junii ³⁴⁷; sepelitur in ecclesia apostolorum ubi genitor ipsius ³⁴⁸.

33. Post hunc fidelem moderaturus ³⁴⁹ populum Mettensem Abbo tricesimus tercius ascitus est, qui sedit annis 10, sub apostolico Gregorio III, imperantibus ³⁵⁰ Theodosio, Leone (c. 690-700). Obiit ³⁵¹ 47 Kalend. Maii.

34. Tricesimus quartus successit Aptadius. Sedit annis 13 (61), sub apostolico Zacharia, imperante Constantino quinto (c. 700 sqq.). Obiit 12 Kalend. Februarii ³⁵².

35. Tricesimus quintus episcopus Felix presedit

VARIE LECTIONES.

²⁹⁹ precepitque 2. p. inq. g. p. menten. 3. ³⁰⁰ i. o. 3. ³⁰¹ ipse 2. ³⁰² incensa 2. ³⁰³ deest 3. ³⁰⁴ hoc 2. ³⁰⁵ dotario 3. ³⁰⁶ gontranni 2. goncini 3. ³⁰⁷ excreuerat 3. ³⁰⁸ in consp. — contritione mentis *desunt* 1. ³⁰⁹ Post hec 3. ³¹⁰ sic 2. ³¹¹ jussus 2. ³¹² excis 1. 2. — picis 2. ³¹³ s. g. 3. ³¹⁴ ubi et 1. ubi 3. ³¹⁵ requievit 3. ³¹⁶ imperatoribus 2. imp. et alio et const. 3. ³¹⁷ decembris 2. ³¹⁸ heraclii 2. ³¹⁹ q. et a. d. e. *desunt* 3. ³²⁰ s. meten. 3. ³²¹ primus 3. ³²² postea 3. ³²³ e. meten 3. ³²⁴ *deest* 1. *post suppl.* 2. ³²⁵ a. b. 2. ³²⁶ XVIII. 1. ³²⁷ nato 3. ³²⁸ constanni? 2. ³²⁹ superiori 1. 2. ³³⁰ meten. 3. *ubi in margine hæc addita est glossa manu s. XV*: Extra muros ejusdem urbis, que etiam anno Do. 1444. destructa fuit a civibus Metensibus cum multis aliis propter guerram populi regi. Francie, etc. ³³¹ dodo 3. ³³² successit 2. ³³³ *deest* 2. et X. a. s. 1. ³³⁴ cum 3. ³³⁵ domno 3. ³³⁶ gunnone 1. conone 3. ³³⁷ *deest* 1. C. p. i. 3. ³³⁸ 2. *post add.*: Sepultus in ecclesia S. Symphoriani. ³³⁹ clodulphus 2. ³⁴⁰ meten. ep. 3. ³⁴¹ XL. *corr.* XLII. 2. et ut videtur 3. ³⁴² V. e *corr.* additum esse videtur 3. ³⁴³ Gregorio — Constantino *desunt* 1. ³⁴⁴ Just. m. L. T. item *desunt* 3. ³⁴⁵ leone 1. ³⁴⁶ *erasum* 2. ³⁴⁷ julii 4. 3. ³⁴⁸ i. fuit sepultus 3. ³⁴⁹ medaturus 1. ³⁵⁰ imperante 1. ³⁵¹ *deest* 1. ³⁵² Februar. 3. — 2. *post add.*: Sepultus in ecclesia S. Symphoriani.

NOTÆ.

(54) Cf. Paulum SS. II, p. 264.

(55) Hæc ex Paulo manarunt; sed sermo mutatus, singula quædam addita sunt, fortasse jam ab alio scriptore.

(56) Cf. Vit. S. Arnulfi, c. 21; Mabillon, Acta ord. S. Bened. II, p. 155.

(57) Ita Vit. S. Goerici, posteriori tempore scripta, Acta SS. Sept. VI, p. 28; cf. Tabouillot I, p. 384.

(58) Martyrol. Met. d. 16 Novembr. ita dicit: *De-dicatio Sancti Petri majoris infra domum, quam*

D sanctus Goericus construxit episcopus (Tabouillot I, p. 387); postea dicta est *St-Pierre-aux-images*, a. 1755 destructa.

(59) Epinal. Sub Theoderico I episcopo s. x; v. Vit. Adalberonis c. 14 SS. IV, p. 662; Sigeberti Vit. Deoderici c. 12 ib., p. 469.

(60) Donatione præsertim S. Trudonis; cf. Vit. Trudonis c. 9 ap. Mabillon Act. II, p. 1077.

(61) Annis VII habet catalogus episcoporum SS. II, n. 268.

Mettensibus ²⁸² 9 mensibus, sub apostolico prefato Zacharia. Obiit 11 Kalend. Januarii, imperante prefato Constantino ²⁸³.

36. Sigibaldus (62) tricesimus sextus Mettensi ecclesie prefuit 25 annis, sub apostolicis Stephano et Paulo, sub imperio prefati Constantini et Leonis IV (c. 708-740). [P. D. I. I.] Hic beatus Sigibaldus ortus generosis ²⁸⁴ natalibus extitit, religionem fidelium ampliavit, per omnia utilitatibus ecclesie sancte Dei deditus. Duo monasteria construxit, Elariacum ²⁸⁵ et Novum-vilare ²⁸⁷. Hunc dirus podagræ dolor affligebat, sed quamvis exterior pateretur homo, interior tamen proficiebat de virtute in virtutem, ruinas ecclesiarum restaurando. Et — quod majus miraculorum corporalium virtutibus — animas diversis vexatas ²⁸⁶ viciis sanabat predicationis exempli medicamine ²⁸⁹ resuscitabatque a spirituali morte. Et cui talia dantur, si presentium fides indigeret, putasne corporalium sanitas morborum defuisset? Obiit 7 Kalend. Novembris. Sepelitur in ecclesia beati martiris Simphoriani in suburbio Mettensi ²⁹⁰ (63).

37. Post hunc vir egregius et omnibus preconiiis efferendus, Grodegangus ²⁹¹ antistes eligitur, ex pago Hasbaniensi ²⁹² oriundus, patre Sigrano, matre Landrada ²⁹³, Francorum ex genere primæ nobilitatis progenitus. Hic in palatio majoris Karoli ab ipso enutritus ejusdemque referendarius ²⁹⁴ extitit. Hic demum temporibus Pipini (741), quem Zacharias papa ²⁹⁵ supra memoratus in regem Francis ²⁹⁶ consecravit Childerico abjecto, pontificale decus Mettensis ecclesie tricesimus septimus promeruit. Fuit autem omnino clarissimus omnique nobilitate corscus ²⁹⁷, forma decorus, eloquio facundissimus, tam patrio quamque etiam ²⁹⁸ Latino sermone imbutus ²⁹⁹, servorum Dei nutritor ³⁰⁰, orphanorum viduarumque ³⁰¹ non solum alitor ³⁰², sed et ³⁰³ clementissimus tutor. Cumque esset in omnibus locuples ³⁰⁴, a Pipino rege omnique Francorum cætu singulariter electus, Romam directus est, Stephanumque venerabilem papam, ut cunctorum vota anhelabant ³⁰⁵, ad Gallias evocavit. [Cf. *Ann. Laur. min.*] Hic Stephanus, tercius nomine in papatus or-

dine, duos filios Pipini, Karolum Magnum et fratrem ipsius ³⁰⁶ Karolomannum, in reges benedixit Francorum. [P. D.] Hic supradictus Grodegangus ³⁰⁷ clerum ³⁰⁸ adunavit et ad instar cœnobii intra claustrorum septa conversari fecit, normamque eis instituit, qualiter ³⁰⁹ in ecclesia militare ³¹⁰ deberent. Quibus annonas vitæque [subsidia ³¹¹] sufficienter ³¹² largitus est, ut perituris vacare negociis non ³¹³ indigentes, divinis solummodo officiis excubarent; ipsumque clerum habundanter lege divina Romanæque imbutum cantilena, morem atque ordinem Romanæ ecclesie servare precepit, quod usque ad id tempus in Mettensi ecclesia factum ³¹⁴ minime fuit. Hic fabricare jussit una cum adiutorio Pipini regis rebam sancti Stephani prothomartiris et altare ipsius atque cancellos, presbiterium ³¹⁵ arcusque per gyrum. Similiter et ³¹⁶ in ecclesia beati Petri majore ³¹⁷ presbiterium fieri jussit. Construxit etiam ambonem auro argentoque ³¹⁸ decoratum, et arcus per gyrum throni ante ipsum altare. Ædificavit preterea monasterium in parrochia ³¹⁹ beati Stephani in pago Mosellensi ³²⁰ in honore beatissimi ³²¹ Petri apostoli, et ditavit ³²² illud opibus magnis, monachosque ibi constituit, atque sub regula sancti patris Benedicti in una charitate ³²³ conjunxit. Construxit etiam alterum monasterium quod Gorzia ³²⁴ vocatur, ubi pari modo non modicam multitudinem adunavit ³²⁵ monachorum. Expetiit denique a Paulo Romano pontifice tria corpora sanctorum martirum, id est ³²⁶ Gorgonii, quod in Gorzia requiescit, et ³²⁷ beati Naboris, quod in Hilariaco ³²⁸ monasterio conditum est, et ³²⁹ beati Nazarii, quod ultra fluvium Renum in monasterio quod vocatur Lorsam, ædificata in honorem ipsius martiris ³³⁰ miri decoris basilica ³³¹ collocavit. Hoc siquidem predium Chillisuindis ³³² quondam religiosa femina et Cangro ³³³ ejus filius eidem Grodegango ³³⁴ antistiti ³³⁵ ad partem beati Stephani tradiderunt. Fuit siquidem beatus ³³⁶ iste vir in elemosinis largus, in charitate purissimus ³³⁷, susceptor hospitem atque ³³⁸ peregrinorum. Sed quoniam longum est bona quæ ³³⁹ gessit ex ³⁴⁰ ordine retexere, satis sit hæc pauca prelibasse de plurimis. Hic consecravit episcopos quam

VARIÆ LECTIONES.

²⁸² ep. metensis precedit felix 2. presidet metensibus 3. ²⁸³ 2 post add. : Sepultus in Sancto Simphoriano. ²⁸⁴ n. g. 3. ²⁸⁵ alia manu superscr. i. sce. nofor 1. ²⁸⁷ villare 1. ²⁸⁸ versatas 1. ²⁸⁹ exemplis resuscitabat a m. s. 3. ²⁹⁰ e. sancti symphoriani prope metim 3. ²⁹¹ egregius gr. o. p. eff. 1. grodegandus 2. chrodegangus 3. ²⁹² hasdeniensi 3. ²⁹³ ludrada 1. laudrada? 2. 3. ²⁹⁴ refredarius 1. ²⁹⁵ deest 3. ²⁹⁶ fransis 2. ²⁹⁷ choruscus 2. choruscens 3. ²⁹⁸ deest 2. ²⁹⁹ i. est 1. 2. ³⁰⁰ nutritorum orphanos 1. ³⁰¹ viduarum 2. ³⁰² altior 1. ³⁰³ deest 3. ³⁰⁴ locuplex 1. 2. ³⁰⁵ hanhelabant 1. anclabant 2. ³⁰⁶ ejus fratrem 3. ³⁰⁷ grodegandus 2. ³⁰⁸ clerum clero a. 2. ³⁰⁹ quasi 3. ³¹⁰ militari 3. ³¹¹ deest 1. 2. 3. ³¹² sufficientiam 1. ³¹³ nos 1. ³¹⁴ m. f. 1. f. m. factum 3. ³¹⁵ prbm. 2. fieri jussit add. 1. arcusque deest 3. ³¹⁶ deest 3. ³¹⁷ majorem 1. majus 3. ³¹⁸ et argento 3. ³¹⁹ parrochia 2. ³²⁰ mosolensi 3. ³²¹ sancti 3. ³²² ap. edificavit 1. ³²³ in via conjunxit 3. ³²⁴ gorgia 1. et ita infra. ³²⁵ m. a. 3. ³²⁶ m. scilicet 3. ³²⁷ deest 3. ubi sancti N. ³²⁸ hyliriaco 1. hyliriaco 2. ³²⁹ deest 2. beatique 1. ³³⁰ deest 3. ³³¹ basilicam 1. 2. colocavit 2. ³³² chillisrundis 2. chiliscundis 3. ³³³ sangro 1. ³³⁴ grodegando 2. cheodegango 3. ³³⁵ antistite 2. ³³⁶ v. i. b. 3. ³³⁷ piissimus 1. 3. ³³⁸ et 3. ³³⁹ queque 2. ³⁴⁰ in o. recitare 3.

NOTÆ.

(62) In charta Wulfoaldi nominatur, quæ in a. 708 ponitur, Bréquigny Chartæ 1, p. 381.

(63) Ibi a. 1107 reliquie inventæ sunt, Tabouillot 1, p. 448.

plurimos per diversas civitates, presbiteros nichilominus ac ³¹¹ diaconos ceterosque ecclesiasticos ordines, sicut moris ³¹² est Romanæ ecclesiæ, in diebus sabbatorum quaternis temporibus anni. Rexit ecclesiam Mettensem annis 23, imperantibus Romanis Hirini ³¹³ post mortem filii Constantini ³¹⁴, Nicophoro, Staurachio ac Michaelæ. Obiit pridie Nonas Marcii, in diebus Pipini ³¹⁵, genitoris Karoli Magni ³¹⁶, et Karlomanni, fratris ejus ³¹⁷. Hic Gorziæ quiescit ³¹⁸ in monasterio, quod a fundamentis post beatum Clementem (64) presulem Mettensium ex parvo magnum ædificavit (766).

38. [Cf. *cat. epp.*] Viro huic preclaro successit dominus Angerannus ³¹⁹ in ordine tricesimus octavus (768). Hic archicapellanus ³²⁰ palatii extitit Karoli Magni. Hujus tempore facta est imperatorum translatio Grecorum ad reges Francorum, hoc ut fertur modo. Leo (65) tertius nomine imperator inter alia crimina sacras imagines aboleri et frangi fecit, non attendens ³²¹ illius memoriæ imaginem esse, cujus ³²² cultus est religionis. Sicut enim idola gentilium pro memoria nefandorum execrabilia, sic sanctorum imagines ob ³²³ eorum memoriam venerabiles. Hinc ³²⁴ generali concilio ³²⁵ condempnatus, invisus fidelibus factus, deformatus decore vultus, monasterio intruditur, cum tribus annis ³²⁶ imperreret. Hunc papam Leonem Romani zelo furoris completi corripientes, oculis privare voluerunt, sed lumen ejus penitus extinguere ³²⁷ non potuerunt. Qui ad Karolum confugiens, honorifice ab eo susceptus est, et cum potentia exercitus Romam reductus, suæ sedi est restitutus. Unde ab eodem papa Karolus Magnus in ecclesia beati ³²⁸ Petri die natalis Domini unctus ³²⁹ est in imperatorem, anno ab incarnatione Domini 804, indictione ³³⁰ 9. [Cf. *cat. epp.*] Prefatus Angerannus inter cetera bene gesta Novæ-cellæ monasterium construxit, in quo et ³³¹ quiescit. Rexit presulatum ³³² annis 23, sub apostolicis Adriano, Leone prescripto et Stephano III. Obiit 8 Kalend. Novembris ³³³ (794).

39. Sublimatur post hunc Gundulfus ³³⁴ tricesimus nonus Mettensis ³³⁵ episcopus, conversatione ac

A fide venerandus. Sedit annis 6, tempore Karoli Magni (66), sub apostolicis Paschali ³³⁶ et Eugenio (818-824). Obiit 7 ³³⁷ Idus Septembris.

40. Post hunc quadragesimus ³³⁸ ascendit ad apicem sacerdotii Mettensis ecclesiæ Drogo, filius Karoli Magni imperatoris. Sedit annis 32, sub apostolicis Valentino, Gregorio IV, Sergio (824-855). Hic archiepiscopatus honore ³³⁹ sublimatus est, et sacri palatii moderator extitit. Hic levavit corpus ³⁴⁰ ab humo sanctæ Glodesindis virginis (830). Plurima egit magnifica, sicut qui vicem apostolicam gerebat cis ³⁴¹ Alpes per totam Galliam. Obiit in Burgundia 6 Idus Novembris. Corpus ejus inde relatum sepelitur in ecclesia sancti Johannis evangelistæ Mettis ³⁴² (67), ubi et Ludovicus ³⁴³ Pius imperator, frater ejus, quiescit feliciter ³⁴⁴ cum matre sua Hildegarda regina.

41. Successit eidem ³⁴⁵ in presulatu Adventius quadragesimus primus (855), ex Mettensibus liberiori ³⁴⁶ genere natus ³⁴⁷. Hic ³⁴⁸ in ornamentis et thesauris ecclesiam beati Stephani ampliavit. Hujus temporibus Hincmarus ³⁴⁹ Remorum archiepiscopus. fuit, qui cum eodem Adventio Mettim ³⁵⁰ Karolum coronaverunt, fratre ipsius Lothario ³⁵¹ divino iudicio interempto (869). Hic Adventius sedit annis 17, sub apostolicis Leone IV, Benedicto, Nicholao, qui Thiegaudum ³⁵² Treverensem et Gunterum Coloniensem ³⁵³ archiepiscopos dampnavit, fautores adulterii regis Lotharii, conciliumque ³⁵⁴ quod Mettis tenuerant ³⁵⁵ cassavit ³⁵⁶. Prefatus Adventius Mettim ³⁵⁷ in capella sancti Galli sepultus est, et ³⁵⁸ 2 Kalend. Octobris obiit (875) in villa Salto (68) dicta, sub Adriano papa secundo.

42. Post hunc Walo ³⁵⁹ quadragesimus secundus presul est electus (876). Sedit annis 6, diebus 15, sub apostolicis Gregorio V et Johanne VII, a quo et pallium obtinuit (69). Hic Walo ³⁶⁰, dum, cum suis contra Normannos ³⁶¹ impari manu, qui tunc temporis Gallias incursabant, pugnat ³⁶² (70), obruncatur 5 Nonas Aprilis (882), Mettimque relatus, in ecclesia Salvatoris ³⁶³, quam ipse ³⁶⁴ contruxerat, sepelitur.

VARIÆ LECTIONES.

³⁶¹ deest 3. ³⁶² mos 3. ³⁶³ hyrini 1. hyrin 2. ³⁶⁴ constanni 2. ³⁶⁵ pippini hoc loco 1. ³⁶⁶ magni 2. ³⁶⁷ sui 3. ³⁶⁸ quieuit 1. ³⁶⁹ augerannus 1. 3. ³⁷⁰ archipellanus 1. 2. 3. ³⁷¹ atdens 1. ³⁷² cui 1. ³⁷³ ab eorum v. 1. ab eorum memoria v. 3. ³⁷⁴ huic? *codd.* ³⁷⁵ deest 1. 3. consilio 2. ³⁷⁶ i. a. 1. ³⁷⁷ extingere 2. ³⁷⁸ sancti 3. ³⁷⁹ inventus 3. ³⁸⁰ id. 2. *ubi post additum est* : Junii. ³⁸¹ deest 3. ³⁸² episcopatum 1. ³⁸³ decembris 2. ³⁸⁴ gondulphus 2. 3. ³⁸⁵ mettensium 1. ³⁸⁶ pascali 1. ³⁸⁷ deest 1. ³⁸⁸ ascendit XL. 1. ³⁸⁹ ad a. honorem 1. ³⁹⁰ ab h. c. 3. c. s. gl. v. ab h. 2. *ubi hæc in margine s. XV. adduntur* : Hic etiam corpus beati Celestii secundi post beatum Clementem episcopi in Alsatiam apud Mauri monasterium transtulit, ubi etiam condigne veneratur. ³⁹¹ cysapes 1. ³⁹² metis 2. met. 3. ³⁹³ hodoysus 2. lodowicus 3. ³⁹⁴ deest 3. ³⁹⁵ ei 1. eidem presulatu 3. ³⁹⁶ liberiore 3. ³⁹⁷ ortus 1. ³⁹⁸ deest 2. ³⁹⁹ hincimiarus 2. ⁴⁰⁰ meti 3. ⁴⁰¹ lotario 2. ⁴⁰² tieg. 1. ⁴⁰³ colloniensem erchiep. 2. ⁴⁰⁴ consiliumque 3. ⁴⁰⁵ tenuerat 2. ⁴⁰⁶ cessavit 2. 3. ⁴⁰⁷ meti 3. ⁴⁰⁸ est II. Kal. Oct. Obiit 3. ⁴⁰⁹ valo 1. 2. Post h. el. est wallo p. XLII^{us} 3. ⁴¹⁰ valo 1. 2. wallo 3. ⁴¹¹ normannos 2. ⁴¹² pugnabat 2. ⁴¹³ sancti S. 3. ⁴¹⁴ deest 3.

NOTÆ.

(64) Cf. Rel. fundat. Gorziensis monast. Calmet, I^{robb.} I, p. 293.

(65) Quem auctor hoc loco secutus sit, indagare non potui. Res mire conturbate sunt.

(66) Quod falsum est. Episcopatum annis 27 vacasse (v. catal. epp. II, p. 269) scriptor non animad-

vertisse videtur.

(67) I. e. S. Arnulfi monasterio.

(68) Sault.

(69) V. dipl. Joannis, Hontheim. Hist. Trev. I, p. 217 et cf. Gesta Trev., c. 27, SS. VIII, p. 165.

(70) Cf. Reginonis Chron. a. 882.

43. Dominus Robertus, reformator cœnobiiorum et ³⁹⁸ murorum urbis, quadragesimus tercius huic ³⁹⁹ successit. Sedit annis 34 ³⁹⁷ sub apostolicis Leone V, Johanne VII, temporibus regum juniorum Karlo-manni et Loduici ³⁹⁸ et Karoli (885-916). Hic Robertus genere ³⁹⁹ fuit insigni Alemannorum, pallium a papa Romano promeruit; ornamenta cœnobiiorum multa vel ⁴⁰⁰ mutavit vel renovavit ⁴⁰¹ cum muris senio collapsis. Obiit 4 Nonas Januarii, sepultus est ⁴⁰² in ecclesia sancti Galli.

44. Wigericus quadragesimus quartus successit Roberto. Sedit annis 10, diebus 30. Obiit Mettis Kalend. ⁴⁰³ Marcii (916-927). Hujus tempore rexerunt ecclesiam Romanam sibi ⁴⁰⁴ succedendo Leo VII, Benedictus IV, Gregorius VI. Horum temporibus Hungari ⁴⁰⁵ secundo ⁴⁰⁶ Gallias vastantes (71), multas urbes ac ecclesias in cineres redegerunt, et plurimum ⁴⁰⁷ sanctorum reliquiarum de loco ad locum translatae ⁴⁰⁸ sunt (71). Horum tempore regnabat Arnulfus.

45. Quadragesimus quintus divae ⁴⁰⁹ memoriae dominus Adelbero successit Wigerico (72). Inter ⁴¹⁰ multa Gorziense ⁴¹¹ cœnobium pene collapsum ⁴¹² fundis et ædificiis restruxit (73), muro circumdedit; simili modo et ⁴¹³ sancti Arnulfi ecclesiam in Metti ⁴¹⁴ multa commoda ⁴¹⁵ providit (74). Sedit annis 35, mensibus 9, diebus 25, sub apostolicis Johanne VII et Johanne VIII et Leone VII (929-964), regnantibus Zentebodo et . . . . . ⁴¹⁶. Obiit. 6 Kalend. Maii. Gorziæ ⁴¹⁷ sustinet resurrectionis diem.

46. Successit ejus infulæ pontificatus Theodericus quadragesimus sextus, qui monasterium sancti Vincentii martiris in suburbio Mettensi ædificavit honorabiliter multisque pignoribus sanctorum insignivit, ab Italia secum devectis. Hujus gesta habentur (75). Floruit sub imperatore primo Ottone ⁴¹⁸, filio Henrici regis Lotharingiorum ⁴¹⁹, sub ⁴²⁰ apostolicis Leone VIII, Stephano V (964-984). Prefato Ottone (76) imperante ⁴²¹, famosum ⁴²² bellum factum est in Calabria ⁴²³ inter ipsum et Sarracenos ⁴²⁴ (982), in quo innumerabilis ⁴²⁵ multitudo christianorum

A obeundo vicit 17 Kal. Augusti ⁴²⁶ (77). Revelata est beato sequidem ⁴²⁷ de Bajoaria Odelrico ⁴²⁸ presulitatis ⁴²⁹ divinitus visio (78). Videbatur sibi videre justum Deum ⁴³⁰ judicem in scemate Jesu Christi sublimi solio residere omnemque cœli ordinem circumstare. Examinatio stateræ parata est ⁴³¹, quæstio ventilata, cui cederet victoria, ethnico ⁴³² an Christi professo ⁴³³. Iniquitas et peccatum christianorum excreverat eo usque, quod ⁴³⁴ judicarentur subiei gladio Sarracenorum. Sanctus evigilans ⁴³⁵ sacerdos visionem manifestat ⁴³⁶ toto ⁴³⁷ exercitui. Orationibus ⁴³⁸ igitur et jejuniis simul instant, spem suæ salutis in pura ⁴³⁹ confessione ponentes. Interea multitudo vulgi fame et inopia profligati ⁴⁴⁰, subtrahentes exercitui sese, cum Sarracenis disponunt conflare ⁴⁴¹, malentes gladio quam fame perire. Pietas itaque divina semper consulens ⁴⁴² animarum salutem, permisit eos in presentiarum ⁴⁴³ interimi, quibus previdit ⁴⁴⁴ dari gloriam æternæ requiei. Hac lacrimabili ⁴⁴⁵ cæde peracta vulgi, misericordiam ignorante regali, denuo beatus presul Odelricus ⁴⁴⁶ in visum rapitur, et rursus sicut ⁴⁴⁷ primitus cernit ⁴⁴⁸ in throno Redemptorem nostrum et judicem, cui gloriosa ejus ⁴⁴⁹ genitrix Maria cum omni cœlestium ordine supplicabat, ne contentium sibi offensas pateretur plecti triumpho gentili. Statera secundo statuitur, et æqualitas utrorumque, fidelium ac infidelium, consideratur. Pœnitentia fidelium, procedens ex gemitu mentis, preponderat naturalis justiciam legis. Ecce adest et ⁴⁵⁰ martir Laurentius, cujus imminet dies ⁴⁵¹ festivus. Hic representans crudelitatem tormentorum in se consummatorum ⁴⁵² et compassionem sui fidelium populorum, victoriam impetrat cum cœlesti cœtu populo fidei. Sacerdos itaque festinus mittit nuncium imperatori, hostique ut congregiatur imperat. Facta congressione sub invocatione Christi et ejus martiris Laurentii, hostes terga vertunt, fidelitas confortatur, impietas enervatur. Et ex illa tempestate festum sancti Laurentii celebrius habetur.

47. Successit et ⁴⁵³ huic consanguineus ejus Adel-

VARLÆ LECTIONES.

³⁹⁸ et m. u. *desunt* 1. ³⁹⁹ hunc 2. ³⁹⁷ XXXIII 3. ³⁹⁸ loduyci 2, lodoyci 3. ³⁹⁹ fuit insignis g. al. 3. ⁴⁰⁰ *deest* 3. ⁴⁰¹ ordinavit 3. ⁴⁰² et sepelitur 3. ⁴⁰³ XI Kal. 2. ⁴⁰⁴ ei 3. ⁴⁰⁵ hungarii *corr.* hungari 2. ⁴⁰⁶ vero 1. *deest* 3. ⁴⁰⁷ plurimorum 3. ⁴⁰⁸ transiacte 3. ⁴⁰⁹ digne 2. ⁴¹⁰ Hic i. 3. ⁴¹¹ c. G. 3. ⁴¹² calapsum 2. ⁴¹³ *deest* 3. ⁴¹⁴ metim. 2, e. meten. 3. ⁴¹⁵ comoda 2. commodo 3. ⁴¹⁶ et obiit 1. et *deest* 2. regnante 2. 3. ⁴¹⁷ et G. 3. ⁴¹⁸ octone 1. 2. othone 3. *et ita infra.* ⁴¹⁹ lotar. 2. lothor. 3. ⁴²⁰ s̄ (super) 1. 2. ⁴²¹ Sub p. othone 3. ⁴²² famosissimum b. ortum 1. ⁴²³ kalabria 3. ⁴²⁴ sarazenos 2. *sarpis.* ⁴²⁵ m. i. 3. ⁴²⁶ augustii 2. ⁴²⁷ s. b. 2. ⁴²⁸ odelrico 3. — presule 1. 2. ⁴²⁹ d. t. 3. ⁴³⁰ Dñi 2. ⁴³¹ positz (*deletum*) est parata 1. ⁴³² ethnico 2. ⁴³³ professio 1. *corr.* professus 2. ⁴³⁴ quo 2. ⁴³⁵ sac. e. 3. ⁴³⁶ manifestavit 3. ⁴³⁷ *suppl. eadem manu* 2. toti 3. ⁴³⁸ Ig. or. 3. ⁴³⁹ pura (*corr.* prora) confessionis. Intera m. vulga 3. ⁴⁴⁰ profugati 3. ⁴⁴¹ m. c. gl. 3. ⁴⁴² sal. a. c. 3. ⁴⁴³ tunc 3. ⁴⁴⁴ providit 3. ⁴⁴⁵ c. l. facta 3. ⁴⁴⁶ oldericus 1. 2. 3. ⁴⁴⁷ pr. s. 1. 2. ⁴⁴⁸ eernuit 3. ⁴⁴⁹ ipsius 3. ⁴⁵⁰ beatus 3. ⁴⁵¹ d. f. i. 3. ⁴⁵² cons. 1. ⁴⁵³ *deest* 3.

NOTÆ.

- (71) Cf. Ann. S. Vincentii Met. SS. III, p. 157.
 (72) Bennonem prætermisit auctor.
 (73) V. Adalberonis chartam apud Calmet I, Probb. pag. 338.
 (74) V. ibidem, p. 346, 349.
 (75) A Sigeberto scripta; v. SS. IV, p. 462 sqq.
 (76) Ottone secundo.

- (77) De hoc die v. Giesebrecht, Jahrbücher, II, 1, p. 77.
 (78) Hæc valde turbata esse cuique patet. Udabrieus obiit. a. 975. Quæ de victoria die S. Laurentii reportata narrantur, ad pugnam a. 955 apud Augustam cum Hungariis commissam spectant.

bero Mettensium presul. quadragesimus septimus; de quo multa leguntur honeste descripta (79). Hic renovavit cœnobium sancti martiris ⁴⁸⁸ Simphoriani precipue, cum et alia suis ⁴⁸⁹ predecessori- bus inchoata tantum monasteria ⁴⁹⁰ ipse ad summum deduxerit ⁴⁹¹. Ejus gesta qui vult dinoscere ⁴⁹², dignetur quæ de eo scripta sunt legere. Sedit annis 28 (80), sub apostolicis Johanne, Leone, Stephano V (984-1005). Obiit 18 Kalend. Januarii, Henrico ⁴⁹³ primo (81) regnante. Sepultus est in ecclesia sancti Simphoriani, ubi et sancti Epletius ⁴⁹⁴, Papolus ⁴⁹⁵. Godo, Aptatus ⁴⁹⁶, Felix pontifices meritis insignes quiescunt ⁴⁹⁷.

48. Quadragesimus octavus post hunc ascendit ad episcopatum Theodericus (1006); qui monasterium urbis principale sancto Stephano prothomartiri construxit (1014), adepto ipsius brachio a Bisontica civitate. Inter ipsum autem et Henricum ⁴⁹⁸ imperatorem dissensione ⁴⁹⁹ non modica, predia multa ecclesiastica pro auxilio distribuit per decennium (1007-1017), sicut refert successio modernorum. Rexit cum potentia cathedram annis 30, sub apostolicis Marino, Agapito, Octoviano ⁵⁰⁰. Obiit 2 Kalend. Maii (1046). Sepultus est ⁵⁰¹ Mettis; et hujus tempore Guarinus ⁵⁰² abbas sancto ⁵⁰³ construxit basilicam Arnulfo ⁵⁰⁴, quam sanctus Leo IX dedicavit ⁵⁰⁵ (1049) privilegioque suo sublimavit (82).

49. Huic sanctitate ac venerabilis ⁵⁰⁶ religione Adelbero quadragesimus nonus successit (1046), pacis amator et cœnobiorum reparator. Hujus sub temporibus ecclesiæ prefulerunt Romanæ sanctus Leo IX, primo Leucorum ⁵⁰⁷ episcopus, Stephanus, qui et Fridericus ⁵⁰⁸, frater Gocelonis ⁵⁰⁹ ducis, et Alexander, cui successit Hildebrandus, qui septimus dicitur Gregorius. Hic Adelbero prediis suis ecclesiam sancti Salvatoris infra urbem ampliavit (83) (1070), in qua quiescit. Obiit Idus Novembris (1072), regnante Henrico ⁵¹⁰ secundo ⁵¹¹ (84) post Conradum ⁵¹².

50. Hinc ab ecclesia Leodiensi ascitus domnus ⁵¹³ Herimannus ⁵¹⁴, ordinatus est Mettensium presul quinquagesimus. Hoc tempore maximum scisma exortum est inter regnum et sacerdotium. Imponeretur itaque rex super ⁵¹⁵ regem, papa super papam. Et hoc diutius perseveravit; ex quo discutuit a sua vivacitate. Hic Herimannus presul ammonitus ⁵¹⁶ visione, sanctum levavit ab humo Clementem (1090), primum doctorem ⁵¹⁷ Mettensium, et tercio die obiit (85). Qui beatus Clemens ad matrem delatus ecclesiam, maximis lætificavit populos miraculis per triduum. Defuncto episcopo, nihil signorum ostendi per biduum. Unde ammirati cives, redduntur tristes; sed mox redit ⁵¹⁸ læticia, et aperitur causa. Revelatum est namque ⁵¹⁹ cuidam religioso nomine Lubrico ⁵²⁰, fundatori ecclesiæ sancti Petri de monte Brianci (86), quod intra ⁵²¹ dilationem illam signorum beatus Clemens ante tribunal Christi pro anima defuncti ⁵²² predicti presulis cum diabolo acerrime decertavit. Objiciebatur enim ei ab inimico, quod metu mortis inconstanter egisset inter dissensionem regni et sacerdotii, fuga persecutiones ⁵²³ et suæ perversiones ecclesiæ, violato ⁵²⁴ sacramento, quod exigitur more imperiali ⁵²⁵, prevenire. At beatus pastor Clemens ⁵²⁶ sui suscipiens causam vicarii, pro singulis iudicii ⁵²⁷ piissimum preces fundebat genu flexo. Quid plura? Divina sui flexa sacerdotis supplicatione censura veniam indulgit, maledicto ⁵²⁸ silentium accusatori imperavit. Quamvis vero divinæ ⁵²⁹ nulla sit mora efficacitæ, tamen quia Trinitatis essentia in humanitatis Christi persona iudicat ⁵³⁰ omnia, ex dispositionis ordine dicuntur fieri moræ. Hic Herimannus ⁵³¹ episcopus ex ecclesia Leodiensi assumptus, in ecclesia Sancti Petri Mettis est sepultus, presidente universali ecclesiæ Gregorio VII, vacillante ⁵³² imperio. Obiit 4 Nonas Maii; et cessavit episcopatus Mettensis multis annis.

51 ⁵³³. Cum itaque mare seculi velut affrico et aquilone fluctuaret ⁵³⁴, catholici Mettenses terrorem

VARIE LECTIONES.

⁴⁸⁸ S. m. 1. ⁴⁸⁹ a p. s. 3. ⁴⁹⁰ ipse m. 1. ⁴⁹¹ deduxit 2. ⁴⁹² dinoscere 1. dignoscere 2. ⁴⁹³ hinrico 3. hincrico 1. ⁴⁹⁴ epletius corr. eplitiu 2. eplicius 3. ⁴⁹⁵ 2 post add. Goericus. ⁴⁹⁶ A. vel Opt. 3. ⁴⁹⁷ requiescunt 1. ⁴⁹⁸ hinricum 3. ⁴⁹⁹ dissensione corr. dissensio 2. ubi in marg. suppl. erat. ⁵⁰⁰ octaviano 2, imperante oct. 3. ⁵⁰¹ 2. in loco raso alia manu ita habet: S. in ecclesia divi Stephani. ⁵⁰² garinus 1. ⁵⁰³ secundo c. b. sancto A. 3. ⁵⁰⁴ alnullo 2. ⁵⁰⁵ 3. hanc habet manu s. XV. notam: in honore videlicet sancti Joannis evangeliste et omnium apostolorum et sancti Arnulphi episcopi et conf. anno ab incarnatione Do. 1049. in presentia trium metropolitanorum et 6 pontificum nec non et principum totius regni et inestimabilis vulgi, prout in martirologio dicte ecclesie dicta die continetur, 2. videlicet die mensis Octobris. ⁵⁰⁶ venerabili 3. ⁵⁰⁷ leuchorum 2. ⁵⁰⁸ freder. 2. 3. ⁵⁰⁹ goscelonis 1. ⁵¹⁰ hinrico 3. ⁵¹¹ deest 1. ⁵¹² conradum 3. couraldum 2. ⁵¹³ donnus 2. ⁵¹⁴ hermannus 1. herimannus 3. ⁵¹⁵ supra 3. ⁵¹⁶ amon. 2. ⁵¹⁷ m. d. 3. ⁵¹⁸ reddidit 2. ⁵¹⁹ c. n. 2. ⁵²⁰ lumbrico 3. ⁵²¹ infra 1. 2. ⁵²² deest 2. 3. ⁵²³ itu ed., quæ malens ante fuga addit. — persecutionis et mox provisionis 1. 2. 3. ⁵²⁴ violatio sacramenti 1. 3. ⁵²⁵ imperiale 1. et debeat add. 3. ⁵²⁶ cl. p. 2. ⁵²⁷ iudicii 3. iudicii 2. ⁵²⁸ maledictis s. accusatoris 1. corr. accusatori 3. rec. manu corr. maledicto s. accusatori 2. ⁵²⁹ in d. 1. 2. 3. ⁵³⁰ indicat 3. ⁵³¹ herm. 1. ⁵³² vel natuante add. 3. ⁵³³ 3. addit rubram: Post translationem beati Clementis post predictum episcopum 1us. ⁵³⁴ fluctuante 1. fructuans vel flante 3. aquilone fluctuate 2.

NOTÆ.

(79) Vita a Constantino scripta edita est SS. IV, p. 659 sqq.

(80) 21 tantum annis Ecclesiam rexit.

(81) Regem secundum, imperatorem primum intelligere videtur; cf. c. 49.

(82) De Leonis charta v. Tabouillot II, pag. 138.

(83) Cf. Tabouillot II, p. 169.

(84) Imperatore, secundo, rege tertio Heinrico.

(85) Cf. Hugo Flav. SS. VIII, p. 472.

(86) Pierremont, quæ a. 1096 fundata esse dicitur.

postponentes imperialem, ex ecclesia Treverensi domnum Poponem, personam nobilem, catholicis consentientem, elegerunt pontificem (1090), celebrata consecratione ipsius a legato apostolicæ sedis (87). Potestas imperialis alium⁸⁰¹ subinducere nitens⁸⁰², Mettenses fide firma restiterunt; et sicut pridem duos Brunonem (88) ac Gualonem⁸⁰³ intrusos expulerunt, sic et tercium Adelberonem non sine multo labore ac periculo suarum rerum excommunicatum deposuerunt (89). Huic certamini velut signifer imperterritus et in omni conflictu intrepidus dominus Adelbero⁸⁰⁴, post Treverensium archiepiscopus gloriosus⁸⁰⁵ (90), de gradu in gradum promotus, ab ipsa, ut ita dicam, puericia pro

fide catholica in castris ecclesiæ militavit, donec ex scismate tropheum pacis⁸⁰⁶ invixit ecclesiæ. Defuncto autem domno⁸⁰⁷ Popone (1103), qui provisorium exstitit⁸⁰⁸ clericis pro tempore (91), magnificentum et nobilem virum, ex Viennensi archiepiscopatu assumptum, domnum Stephanum, apostolica consecratum benedictione in urbe Romana palliique dignitate honoratum suæ vitæ curriculo, ecclesiæ Treverensis salvo privilegio (92), in episcopum suscipiunt (1120). Qui⁸⁰⁹ quoniam adhuc vita floret et ætate viget, temptatio sileat elationis orta ex⁸¹⁰ peste adulationis, et preces fundantur Deo pro continuo ipsius stadio.

CONTINUATIO PRIMA.

1⁸¹¹. Domno Poponi, tam Burgundionum⁸¹² quam Lothoringorum⁸¹³ excellenti genere clarus, sed virtute et animi nobilitate clarior, dominus Stephanus anno Domini 1120, videlicet anno Calixti papæ secundo, successit. Hic Calixti ex sorore nepos (93), cum regalia nondum⁸¹⁴, ab Henrico V, qui tunc temporis arcem tenebat imperii, recepisset⁸¹⁵, scismate inter regnum et sacerdotium adhuc durante, in urbe Romana ab eodem pontifice summo consecratus est et tam pallii dignitate quam cardinalis titulo honoratus⁸¹⁶. Hic a civitate Metensi⁸¹⁷ biennio et eo amplius, quia prememorati principis gratiam necdum habebat, exclusus, primos ordines in loco qui Sancti-Quintini-mons (94) dicitur, celebravit; et omnes curtes episcopatus a tyrannico, solo Rumiliaco⁸¹⁸ (95) excepto⁸¹⁹, occupatas, fratris sui (96) comitis Barrensis aliorumque cognatorum et amicorum suorum fretus auxilio, celeritate mira recuperavit. Idem in ipsa promotionis suæ recentia castrum Terli⁸²⁰, quod viatoribus per illas transeuntibus⁸²¹ partes⁸²² valde erat perniciosum, castrumque ducis apud Vicum, et munitionem inter Vicum et Marsallum⁸²³ in loco palustri sitam (97),

simulque castrum comitis de Hoemburc⁸²⁴, quod Marsallo⁸²⁵ adherens toti villæ onerosum⁸²⁶ dampnosumque diu extiterat, in manu valida destruxit et complanavit. Processu temporis gratia imperiali sibi conciliata, de virtute in virtutem sine intermissione conscendens, castrum quod Ramberti-villare dicitur (98) firmavit; castrumque nobile Lucemburch⁸²⁷ (99), quod ad ipsum jure hereditario descenderat, beato contulit Stephano; et castrum Hoemburc jure ab ipso feudali descendens, post decessum comitis Hugonis a duce Lothoringiæ occupatum, domini Friderici imperatoris⁸²⁸ auxilio sibi et posteris suis adquisivit⁸²⁹, libere omni ævo tenendum. Adquisivit etiam sibi et suæ perpetuo ecclesiæ castrum Viviers, et partem ducis de Lemburc⁸³⁰ in castro Rucei⁸³¹ (100) cum universis⁸³² appendiciis. Castrum quoque Mirabel et Falconismontem (101). Rebelliones Danubii⁸³³ et Asperimontis (102), firmatis ante ipsa castra munitionibus, viriliter perdomuit. Apud Spinal turrim quæ Moronis⁸³⁴ dicitur, a duce occupatam, virtute recepit potenti, et multo post tempore castrum superius propter insolentiam et immoderatos excessus⁸³⁵ advo-

VARIAE LECTIONES.

⁸⁰¹ 3. *rec. manu in marg. add.*: scilicet adalberonem. ⁸⁰² dum nititur nitens 3. ⁸⁰³ gualonem. 1. gualonem 2. ⁸⁰⁴ aldebero p. treveresium archiepiscopatus 2. ⁸⁰⁵ deest 1. ⁸⁰⁶ deest 1. ⁸⁰⁷ domno 3. ⁸⁰⁸ extitit p. ext. 1. ⁸⁰⁹ Qui — studio *desunt* 1. ⁸¹⁰ 2. ⁸¹¹ Quinquagesimus secundus (*scilicet*, episcopus *add.* 1. 11us (v. c. 51 n. I.) *add.* 3. ⁸¹² burgundiorum 2. ⁸¹³ lothoringiorum 3. ⁸¹⁴ deest 3. nondum 2. ⁸¹⁵ resepicet 3. ⁸¹⁶ h. est 3. ⁸¹⁷ ita hac parte cum omnibus codicibus scribendum duxi. ⁸¹⁸ rumiliaco 3. ⁸¹⁹ rumiliaco 2. ⁸²⁰ accepto 3. ⁸²¹ cerli 1. 2. 3. *Chesn. rec. manu corr.* terli 2. ⁸²² transeuntibus 2. ⁸²³ pertes 3. ⁸²⁴ marcellum 2. ⁸²⁵ hoemborc 2. ⁸²⁶ hamborc 3. ⁸²⁷ marsello 2. ⁸²⁸ honerosum 2. ⁸²⁹ lucemborc 2. ⁸³⁰ patris 2. ⁸³¹ acq. o. e. l. i. 1. *Ch.* ⁸³² lamburc 1. ⁸³³ lamborc 3. ⁸³⁴ rucey 2. ⁸³⁵ ruceij *Ch.* ⁸³⁶ omnibus suis 1. omnibus ap. s. *Ch.* ⁸³⁷ danubii 1. et *deest* 3. ⁸³⁸ morronis *Ch.* ⁸³⁹ excessus 3.

NOTÆ.

(87) Cf. Bernoldi Chron. a. 1093, SS. V. p. 456.
(88) A. 1086. ab Henrico IV nominatum post Walonem, quem idem rex sedi Metensi contra Herimannum destinaverat.
(89) A. 1115 in concilio Remensi a papa depositus est Adalbero.
(90) A. 1131 electus, 1132 confirmatus.
(91) Non post Popponis mortem a. 1103, sed Adelberone a. 1116 deposito, Theotgero vero ejus successore a. 1120 mortuo, Stephanus episcopus est constitutus.
(92) Cf. Gesta Trev. cont. c. 23, SS. VIII, p. 196.
(93) Ita Gesta Trev. cont. l. I. Stephanus filius

D fuit Theoderici comitis Barrensis et Ermentrudis.
(94) St-Quentin.
(95) Rumilly.
(96) Reinaldi.
(97) Moyen-vic; cf. Tabouillot II, p. 212, qui de his locis accuratius egit.
(98) Remberviller.
(99) Non notissimum illud castrum Luxemburg, sed Lutzelburg prope Pfalzburg intelligere videtur:
(100) Roucy.
(101) Mirebaux et Fauquemont.
(102) Deneuvre et Apremont.

cati, juvante ipsum duce Matheo, obsidione clausit A et cepit. Et tunc dux in recompensationem servicii hujus jure feodi ab eo advocatiam recepit Spinalensem. Et ipse dux versa vice alodium, quod apud Vicum habebat, beato Stephano Metensi contulit libere et quiete omni ⁵³⁶ ævo tenendum. Idem pontifex venerandus castrum quod ⁵³⁷ Petra-pertusata dicitur (103) cum anno integro et eo amplius, tribus munitionibus, quarum usque hodie vestigia apparent, incircuito firmatis, obsidione clausisset, tandem compulit ⁵³⁸ ad deditionem. Cum per castrum Deulewart ⁵³⁹ graves injuriæ illatæ sæpius fuissent, tandem expugnavit illud et in favillam cineremque redegit. Nichilominus etiam turrim apud Thiecurt ⁵⁴⁰ (104) firmatam et castrum in ⁵⁴¹ loco qui Walteri-mons (105) dicitur situm, quia ⁵⁴² episcopatum graviter infestabant, diruit ac subvertit. Nec est inter ejus eximia gesta ⁵⁴³ reticendum, quod ipse, tempore quodam duce ei werram ⁵⁴⁴ inferente, castrum ipsius Prinei ⁵⁴⁵ (106) magnanimiter obsedit, illudque muris ⁵⁴⁶ jam perforatis ⁵⁴⁷ indubitanter cepisset, nisi victoriam jam paratam jamque imminentem impedisset trater suus comes Barrensis. Cujus gesta inclita et annalibus digna enumerare et litteris explicare si vellem, ante quidem membrana ⁵⁴⁸ deficeret quam materia. Cum annis 43, sub apostolicis Calixto, Honorio, Innocentio, Celestino, Lucio, Eugenio, Anastasio, Adriano ⁵⁴⁹, sub principibus vero Romanis Henrico V, Lothario ⁵⁵⁰, Conrado, Friderico, sedisset, 3 ⁵⁵¹ Kalendas Januarii, annis et meritis plenus et in scismate Alexandri et Victoris ⁵⁵², quod inchoatum jam fuerat, catholicus (107), migravit ad Dominum (1163, Dec. 30), et juxta chori introitum in dextera ipsius parte meruit sepeliri.

2 ⁵⁵³. Huic anno Domini 1164 ⁵⁵⁴ successit dominus Theodericus ⁵⁵⁵, fratris sui comitis Barrensis filius, vere ei tam moribus quam sanguine propinquus ⁵⁵⁶. Illi sollicitudo summa et cura specialis hæc fuit, ut sub ipso metu justitiæ tam predonum quam latronum coherceretur audacia ⁵⁵⁷

tutæque esset inter improbos innocentia, et ubi malicia dominari consueverat, refrenaretur malignandi facultas ⁵⁵⁸. Illic paci et tranquillitati ⁵⁵⁹ ecclesiarum omniumque sibi creditorum commoditatibus ⁵⁶⁰ ea providit diligentia, ut eum miles clerus populus et ⁵⁶¹ vererentur ut dominum et ut patrem diligerent. Illic malis et nocumentis, quæ per castrum Habundanges ⁵⁶² (108), si alius quis homo potens adeptus illud fuisset, episcopati cotidie possent inferri, provide et solleter occurrens, sibi ac suis ipsum adquisivit successoribus, domumque ibi ædificavit egregiam. Adquisivit nichilominus sibi ⁵⁶³ et posteris suis Werinesperc ⁵⁶⁴ (109) et Radonis-villam (110). Castrum Conflans ⁵⁶⁵ (111) de firmo reddidit ⁵⁶⁶ firmius, ipsumque palatio nobili decoravit. — Idem cardinalibus Octoviani ⁵⁶⁷ heresiarchæ civitatem Metensem cum nuntio imperatoris ⁵⁶⁸ satis pompose ⁵⁶⁹ ingressis et clerum universum ad sacramentum obedientiæ ydolo suo prestandum cogere volentibus, viriliter in ⁵⁷⁰ facie restitit, ipsosque, infecto prorsus propter quod venerant ⁵⁷¹ negotio, cum pudore et confusione omnimoda ⁵⁷² fecit recedere. Ex quo ejus facto quam plures imperii civitates æmulandæ virtutis eosque similiter contempnendi et exemplum sumpserunt ⁵⁷³ et audaciam. Sedit annis 9 (112) et 7 mensibus, sub pontifice summo Alexandro III, imperante Friderico. Et propter pericula, quæ ex scismate ⁵⁷⁴ adhuc durante imminabant ⁵⁷⁵, ad sacerdotii gradum et consecrationem pontificalem conscendere veritus, electus tantum et levita ⁵⁷⁶ 3 Idus Augusti, inter tot illius magni scismatis turbines et procellas scuto armatus fidei, catholicus decessit (1171). Cujus sarcophagum ⁵⁷⁷ a domni Stephani ⁵⁷⁸ sepultura chori tantum dividit introitus, ut quos amor, quos sanguis in vita conjunxerat, modica ⁵⁷⁹ et in morte separaret locorum distantia.

3 ⁵⁸⁰. Hic communi clericorum electione ⁵⁸¹ et tam militum quam civium applausu successo-

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁸² et omni 2. ⁵⁸³ q. d. petra percusata 3. ⁵⁸⁴ depulit 1. ⁵⁸⁵ de deulouart 1. deulouart 3. ⁵⁸⁶ thiecurt 1. thiecurt 2. thieycort 3. ⁵⁸⁷ in I. desunt 3. ⁵⁸⁸ q; (que) 2. ⁵⁸⁹ eximia g. ei. 2. ⁵⁹⁰ guerram 1. guerwerram 3. ⁵⁹¹ prinei 3. ⁵⁹² deest 3. ⁵⁹³ perforans 3. ⁵⁹⁴ membrana 1. 2. ⁵⁹⁵ adriane 3. ⁵⁹⁶ loario 1. ⁵⁹⁷ IV. 2. ⁵⁹⁸ vitoris 2. alexandrie victor 3. ⁵⁹⁹ LIII. 1. III. 2. ⁶⁰⁰ MCXIII. 1. ⁶⁰¹ theodericus 2. theodoricus 3. ⁶⁰² pinquus 3. ⁶⁰³ audacia — consueverat desunt 3. ⁶⁰⁴ factas 3. ⁶⁰⁵ tranquillati 3. ⁶⁰⁶ comod. 2. 3. ⁶⁰⁷ et populus v. 2. ⁶⁰⁸ habundanges 1. 3. ⁶⁰⁹ s. ac suis ipsum castrum posteris 1. ⁶¹⁰ winiperch 1. winisperch Ch. wiuuesperc 3. wermesperc 2. ⁶¹¹ conflanz 1. ⁶¹² reddidit 2. ⁶¹³ octaviani 2. ⁶¹⁴ impatris 2. impiis 3. ⁶¹⁵ pomp. 1. 3. pomposo 2. ⁶¹⁶ in f. des. 1. ⁶¹⁷ deest 2. ⁶¹⁸ commoda 3. ⁶¹⁹ sumpserant 2. ⁶²⁰ cismate 3. ⁶²¹ imminabat 1. ⁶²² levitha 3. ⁶²³ sarchofagum 3. ⁶²⁴ predecessoris sui et patruī add. ed. ⁶²⁵ indica 3. ⁶²⁶ LIII^{ua} 1. ⁶²⁷ deest 1.

NOTÆ.

(103) Pierre-percée.
 (104) Thiaucourt.
 (105) Watimont.
 (106) Preney. Bouq. Sed Tabouillot II, p. 269 hoc Perny dicit.
 (107) Sed antea Victoris papæ assecla; v. Alexandri epistola 165, ap. Martenc, Coll. II,

p. 780.
 (108) Habondange inter Morhange et Château-Salins.
 (109) Varnesberg.
 (110) Fortasse Raville. CALMET.
 (111) Conflans en Jarnisy.
 (112) 7 tantum annis sedit.

rem habuit nobilem virum et perpetua dignum A memoria, dominum Fridericum ⁵⁹⁵ de Pluviosa ⁵⁹⁵. Hic beato Stephano Anerei ⁵⁹⁶ (113) adquisivit. Cui tam ætate decrepita quam incurabili ægritudine laboranti, sed numquam virilem animum, numquam ⁵⁹⁷ liberalitatem, numquam curialitatem, cui a cunabulis deservierat ⁵⁹⁸, deponenti, optime divina in hoc providit miseratio, quod ipse suas et ecclesiarum sibi commissarum possessiones ⁵⁹⁷ ita conservavit indempnes, ut nullam sub regimine ⁵⁹⁸ ejus diminutionem nullumque prorsus detrimentum sentirent. Hic cum ⁵⁹⁹ sub prememorato pontifice summo Alexandro, Friderico imperante, electus tantum et levita propter prefata acismatis pericula duobus annis et totidem mensibus sedisset, 5 Kalend. Octobris catholicus migravit ad Dominum (114) (1173). Sepultus est autem in oratorio quod Sancti Galli dicitur, ante altare, sicut ipse in extremis agens expetierat, beati Johannis evangelistæ.

4 ⁶⁰⁰. Successit huic filius ducis Lothoringia Theodericus ⁶⁰¹ (1173-1179). Cujus pater dux Matheus statim post filii intronizationem castrum suum Syrke ⁶⁰² (115), quod jure allodii ⁶⁰³ tenebat, beato Stephano Metensi, facta sollempniter super ⁶⁰⁴ altare donatione, contulit, et Spinalensem ⁶⁰⁵ advocatiam, quam ei dominus Stephanus contulerat, in ejusdem filii sui ⁶⁰⁶ manum deposuit et penitus wirpivit ⁶⁰⁷. Hic turrim in medio castrum Lucemburc ⁶⁰⁸ (116) sitam, quam tunc temporis comes de Salverna (117) tenebat, sibi suisque successoribus, ipso comite capto, recuperavit. Sedit annis 6 et paulo amplius, sub papa Alexandro et Friderico imperatore ⁶⁰⁹ avunculo suo. Qui et alia fortasse ⁶⁰⁰ annalibus ⁶⁰¹ digna gessisset, nisi ejusdem Alexandri III manum sensisset validam, sua ob hoc electione cassata ⁶⁰² ab illo, quia infra ordines fuerat celebrata (118).

5 ⁶⁰³. Hic, cum episcopatus per ⁶⁰⁴ annum fere post ipsum vacasset ⁶⁰⁵, anno Domini 1181 ⁶⁰⁶ successorem habuit dominum Bertrannum, de Saxonia ⁶⁰⁷ partibus oriundum, clarum quidem genere et vitæ ac morum honestate omnimodis commendabilem, et tam divinæ quam humanæ legis egregie

peritum. Senserat ⁶⁰⁸ et ipse, cum Bremensis ⁶⁰⁹ esset electus (119), Alexandri III severitatem, ejus quoque electione sub causæ ⁶¹⁰ hujus pretexto cassata ab illo, quia fuerat infra ordines celebrata. Quod magis in odium Friderici imperatoris, cui ipse carus ⁶¹¹ admodum et familiaris erat, quam amore justiciæ factum publice fama predicabat. Sed felix ruina, quæ reparatur in melius. Cecidit ibi, ut fortior hic ⁶¹² resurgeret. Divina nimirum huc eum transferri voluit ordinatio, ut hic proficeret amplius et fructum faceret uberiorem. Ejus itaque apud nos rudimenta et opera prima hæc fuerunt. Vineas suas fere omnes creditoribus a suo predecessore expositas, citius quidem et facilius quam credi aut sperari posset, ad manum et mensam suam revocavit, et curtim Arkentiacum ⁶¹³ (120) pro 700 libris ab eodem predecessore suo comiti de Dasburc ⁶¹⁴ oppugnata, per justiciam imperialem et principum sententiam prudenter ac viriliter recuperavit. Consequenter apud Vicum nobilem ædificavit domum, et castrum Bascurt ⁶¹⁵ sibi et posteris suis adquisivit. Nec est silentio pretereundum, quod ipse processu temporis castrum quoddam a Waltranno, homine comitis de Dasburc ⁶¹⁶, non procul a Saleburc ⁶¹⁷ (121) firmatum, episcopatu in partibus illis valde nocivum ⁶¹⁸, in manu potenti et valida destruxit. His ita se habentibus, et ipso quæ pacis, quæ religionis ⁶¹⁹, quæ justiciæ sunt, studiosa tractante diligentia, ecce tamquam in fornace probari eum Dominus volens, et inter seculi hujus turbines et procellas virtutem ejus clarescere, insperata ipsam persecutione ad tempus flagellari permisit. Cum enim dominum Folmarum ⁶²⁰ Trevirensis electum, a summo pontifice Urbano III contra voluntatem Friderici ⁶²¹ imperatoris consecratum, de ipsius summi presulis mandato (1186), cui nec debuit neque ausu fuit contraire, recepisset, et quæ cæsaris cæsari, quæ ⁶²² Dei sunt ⁶²³ Deo reddere cupiens, debitam ei exhibuisset ⁶²⁴ reverentiam, ad iram et indignationem princeps concitatus ⁶²⁵, bona ejus universa confiscari fecit ⁶²⁶, totumque episcopatum Metensem per ministeriales suos in facti hujus vindictam sasiri (1187), quasi enorme et de-

VARLÆ LECTIONES.

⁵⁹⁵ freder 3. ⁵⁹⁵ pluyiosa 2. pluyosa 3. ⁵⁹⁶ anerey 2. ⁵⁹⁷ umquam 1. umquam curialitatem 2. ⁵⁹⁸ deest 1. ⁵⁹⁷ potestates 2. ⁵⁹⁸ teg. 3. ⁵⁹⁹ deest 1. ⁶⁰⁰ LV. 1. ⁶⁰¹ theodericus 5. ⁶⁰² surkes 2. ⁶⁰³ alodii 3. ⁶⁰⁴ don. s. a. 1. ⁶⁰⁵ spinalensem 3. ⁶⁰⁶ deest 2. ⁶⁰⁷ wirpuit 1. w'ipuit 2. w'irpuit 3. ⁶⁰⁸ lucenburch 1. lucemborc 3. ⁶⁰⁹ imperante euunculo 2. ⁶⁰⁰ deest 2. ⁶⁰¹ annis 1. armis 2. ⁶⁰² quassata 3. ⁶⁰³ LVI. 1. ⁶⁰⁴ f. p. a 3. ⁶⁰⁵ vacasset 1. ⁶⁰⁶ MCLXXXI corr. MCLXXX. 2. ⁶⁰⁷ saxoe 2. ⁶⁰⁸ Senxerat. 1. ⁶⁰⁹ breuensis 3. ⁶¹⁰ causa 3. ⁶¹¹ catus 2. ⁶¹² deest 2. ⁶¹³ arkentacum 1. archansiacum 2. ⁶¹⁴ dasburch 1. dasbore 3. ⁶¹⁵ bascourt 3. ⁶¹⁶ bascurt 2 corr. dasburch 1. dasbor 3. ⁶¹⁷ salsburch 2. saleborg 3. ⁶¹⁸ nocuum 1. 3. ⁶¹⁹ r. que pacis sunt odiosa (superscr. et) que justicie 2. ⁶²⁰ formarum treuer. 1. ⁶²¹ fred. f. fedrici 3. ⁶²² et q. 2. ⁶²³ deo sunt 2. ⁶²⁴ exhibuit 2. ⁶²⁵ incit. e corr. 2. ⁶²⁶ cepit 1.

NOTÆ.

(113) Ennery.
(114) Fridericus a. 1173 expulsus, sed a. 1179 r. restitutus.
(115) Sierck.
(116) Cf. supra n. 97; *Luzembourg entre Phulzbouurg et Saverne* hoc loco Calmet

(117) Sarwerden.
(118) Cf. Tabouillot II, p. 298.
(119) A. 1178. Bertoldus ab Alberto Stadenai nominatur.
(120) Argancy.
(121) Saarburg.

testandum esset piaculum summo obedire pontifici et plus Deum vereri quam hominem. His⁶¹⁷ ille auditis, personæ suæ salutis fugæ presidio⁶¹⁸ ut alter Athanasius⁶¹⁹ consulens, migravit⁶²⁰ Coloniā, et in ecclesia⁶²¹ sancti Gereonis, ubi prius canonicus exsisterat, spei suæ anchoram figens, ibi asilum, ibi pro exilio patriam invenit. Ubi non solum a fratribus et concanonicis suis, verum etiam ab universo Coloniensi⁶²² clero, et precipue a metropolitano illustri Philippo⁶²³ tanta⁶²⁴ personæ et meritis ejus veneratio⁶²⁵ prestita, tantæ dejectioni ejus, exhibitæ compassionis, totque necessitatibus suis a liberalitate eorum collata subsidia, ut⁶²⁶ eum fere patriæ et reditus in exilio facerent oblivisci. Cui⁶²⁷ cum exacto biennio gratiæ

A imperialis serenitas opitulatione divina multisque tam principum quam aliorum supplicationibus reddita fuisset, rediit tandem⁶²⁸ ad ecclesiam suam diu desideratus Job noster (1189); sed minime ad duplicia restitutus. Qui enim vinum in cellariis, frumentum in horreis, alioque habundanter bona discedens reliquerat, ita in reditu suo evacuata⁶²⁹ omnia et penitus exhausta⁶³⁰ invenit, ut rursus eum rediivis vacare curis et laboribus oporteret, et ad omnium quæ humanis necessaria sunt usibus acquisitionem quasi de novo⁶³¹ accingi. Cujus annis et meritis felix divina miseratio incrementum prestare dignetur, nec desit qui loco et tempore⁶³² sequentia ejus gesta tradat annalibus et ad cognitionem⁶³³ transire faciat posterorum.⁶³⁴

CONTINUATIO ALTERA.

1⁶³⁵. Post dominum Bertrannum felicitis memorie B sublimatus est in episcopum Metensem dominus Conradus (1212), vir quidem⁶³⁶ strenuus, ex Teuthonicorum progenie ortum ducens, clarus sanguine, sed nobilior moribus et virtute, et inter principes imperii venustate personali et corporis elegantia decoratus. Hic etiam Spirensis episcopus et imperialis aule cancellarius, negotia imperii tamquam prudens et fidelis dispensator, discretionem animi fidelitatem ipsius comitante, adeo procuravit, quod in talento sibi credito pigre non dormiens sed sollicitè vigilans, domino suo plenam de eo potuit reddere rationem, in requiem domini sui cum gaudio ingressurus. Ipse equidem decorem domus Domini et locum habitationis ejus diligens, Metensem ecclesiam exquisitis ornamentis decoravit; in villa de Vico, que⁶³⁷ tunc firmitatis alicujus munimine minime claudabatur, castrum nobile murorum et turrium⁶³⁸ altitudine firmavit. Et licet ad negotia imperii sibi commissa pro maxima parte temporis traheretur, nec posset in Metensi dyocesi nisi raro et modice suam presentiam exhibere, tamen in ejus absentia⁶³⁹ fama probitatis providentis et virtutis ejus militante, terram episcopatus Metensis contra fortes et potentes viriliter protexit et defendit tamquam presens, et rebellium violentiam cum armis tum prudentia sagaciter refrenavit. Anno igitur pontificatus sui 12 vitam feliciter finivit (1224) et in choro Spirensis⁶⁴⁰ ecclesie est sepultus⁶⁴¹.

2⁶⁴². Huic successit frater domini Asperi-montis (122) dominus Johannes, quem clari sanguinis

B generositas decorabat exterius et morum gravitas interius illustrabat. Qui cum esset in flore juventutis sue constitutus, citra annos qui in electionibus episcoporum requiruntur, immaculata ejus vita defectum etatis in eo plenius supplente⁶⁴³, cleri concordia et leticia populi pariter accedente, assumptus est in episcopum Virdunensem (123). Ubi de die in diem de bono in bonum proficiens, sic continuavit et auxit sue famam bonitatis, quod ex merito sue bonitatis⁶⁴⁴ atque actionis in Metensem episcopum unanimiter est translatus. O virum ineffabilem, qui lorica justicie indutus, clypeo continentie munitus, galea patientie protectus, et armis virtutum circumdatus, vultus sui gratia pascebat se videntes, mellita verborum suorum modestia recreabat audientes, humilibus aderat simplicitate columbina⁶⁴⁵, majoribus serpentina astutia adsistebat, et tyrannis feritate leonina⁶⁴⁶ resistebat. Cum autem in negotiis Metensis ecclesie assidue vigilaret, illustris comes de Dauborc⁶⁴⁷ (124) viam universe carnis est ingressus (c. 1214). Cujus filia (125), que heres unica in hereditate paterna successerat, ab ipso episcopo instantè postulavit, ut feodum sibi redderet, quod pater suus de Metensi episcopo tenuerat; quod episcopus sibi reddidit non sine multorum nobilium supplicatione et rogatu, ea tamen conditione adjecta, quod, si ipsam sine herede proprii corporis mori contingeret, feodum ipsum ad Metensem ecclesiam pleno jure rediret, conditione⁶⁴⁸ eadem sigillis authenticis communita et⁶⁴⁹ fide testium pariter roborata. Sed, cum eadem comitissa sine herede proprii corporis occulto

VARIÆ LECTIONES.

⁶¹⁷ Illis 2. 3. ⁶¹⁸ presiduo f. 2. ⁶¹⁹ athanasius 3. ⁶²⁰ mig^{ans} 3. ⁶²¹ ecclesiam 1. ⁶²² cl. col. 1 ⁶²³ philippo 2. ⁶²⁴ deest 3. ⁶²⁵ veneratione 1. 3. ⁶²⁶ et eum 2. ut cum 3. ⁶²⁷ Cujus 2. ⁶²⁸ tandem 3. ⁶²⁹ o. ev. 1. ⁶³⁰ exhausta post corr. exhausta 1. ⁶³¹ denuo 1. ⁶³² in b. 2. ⁶³³ agn. 1. ⁶³⁴ p. posteri faciat 2. Hoc loco desinit codex 1. ⁶³⁵ LVII. 2. VII. 3. ⁶³⁶ quidam 2. ⁶³⁷ quod 1. — firmata munimine aliquo 2. ⁶³⁸ turrim 2. ⁶³⁹ absentia 2. ⁶⁴⁰ spirensi 2. ⁶⁴¹ sepelitus 2. ⁶⁴² LVIII. 2. VIII. 3. ⁶⁴³ suppli. 2. ⁶⁴⁴ b. atque desunt 3. ⁶⁴⁵ colonbina 2. ⁶⁴⁶ leonina 3. ⁶⁴⁷ daborc 3. ⁶⁴⁸ condicionem eandem 2. ⁶⁴⁹ ac 3

NOTÆ.

(122) Goberti.

(123) a. 1219.

(124) Dasburg; cf. Richeri Chron. Senonense

III, 21.

(125) Gertrudis.

quidem Dei iudicio decessisset (1225), dominus A se in dicto castro receperunt, domibus eorum funditus dirutis⁶⁶⁶ et bonis omnibus⁶⁶⁷ suis que in civitate reliquerant confiscatis (1232). Cum vero idem episcopus dictorum civium malitiam per spiritualem gladium⁶⁶⁸ refrenare non posset, invocavit auxilium brachii secularis, ducem videlicet Lotharingie et comitem⁶⁶⁹ Barvensen, fideles suos, quos cum jure fidelitatis, qua sibi tenebantur, in auxilium suum contra cives Metenses confederationis⁶⁷⁰ vinculo et interpositione juramenti, quia triplex⁶⁷¹ funiculus difficile rumpitur, colligavit (130). Sed quoniam nusquam tuta fides, fratrum quoque gratia rara est, dicti nobiles, corrupti etiam pecunia, que ipsos videntes sepius execat, non solum episcopum ipsum, quem fovere debebant, non sine nota proditiionis B reliquerunt, verum etiam eidem se oppouere presumpserunt; et durante inter eos per triennium guerrarum⁶⁷² discrimine, dicti nobiles et commune Metense cum eis parentelam⁶⁷³ predictam in castro predicto ex improvise obsederunt (1234). Quo audito episcopus, constante⁶⁷⁴ constantior, fide firmus cum Habraham, sapientia Salomonis non indoctus⁶⁷⁵ pacientie⁶⁷⁶ Job non expers, spe⁶⁷⁷ Symeonis suffultus⁶⁷⁸, quem quidam⁶⁷⁹ de fidelibus suis clericis et laicis reliquerant — cum⁶⁸⁰ fratrem suum secum non haberet, qui in Franciam⁶⁸¹ se transtulerat ut cum armatorum potentia rediturus fratri suo subveniret, et episcopus Virdunensis, cousanguineus suus, qui sibi libenter in manu potenti affuisset, ad ipsum pervenire non posset — cum, C fortuna in tantum sibi novercante, potuisset alius in eclipsim desperationis incidisse, ita ut de resurrectione ipsius nulla spes haberetur: vir idem resurgens vires animi, in Teuthoniam⁶⁸² ad gentes extraneas se convertit, ubi illustrium virorum⁶⁸³ de Evrestein et de Dabore comitum et aliorum multorum nobilium, qui in habenda militia potentes erant, auxilium imploravit. Qui sibi cum prece tum⁶⁸⁴ precio unanimiter adherentes, collecto magno exercitu ipsum sunt secuti, et in tantum processerunt, quod se super Moselle fluvium receperunt. Quibusdam igitur de suis laudantibus, ut illa nocte fluvium non transirent, nec permetteret episcopus, longo itinere D procrastinaret transitum et daret requiem hominibus et jumentis: idem, qui plus suo quam aliorum sensu et ingenio regebatur, plus sibimet⁶⁸⁵ ipsi credens quam aliis, licet adversarii sui pro certo tenerent quod Mosellam de cetero non trans-

VARLE·LECTIONES.

⁶⁶⁶ lamborc 3. ⁶⁶⁷ susierunt 3. ⁶⁶⁸ imperp. 3. ⁶⁶⁹ prudenti 2. ⁶⁷⁰ potentia 2. ⁶⁷¹ ubertate 3. ⁶⁷² sareborc 3. ⁶⁷³ truquestem et arestem 2. ⁶⁷⁴ advocasiam 2. ⁶⁷⁵ transq. 2. 3. ⁶⁷⁶ sciscitavit 2. ⁶⁷⁷ chates 2. ⁶⁷⁸ cum ante ap. post add. 2. ⁶⁷⁹ in castro quod in monte s. g. ante 3. ⁶⁸⁰ formaverat 2. ⁶⁸¹ porsallis 3. ⁶⁸² diruptis 3. ⁶⁸³ s. o. 3. ⁶⁸⁴ gradium 2. ⁶⁸⁵ comitis barrensis 2. ⁶⁸⁶ consider. 2. ⁶⁸⁷ deest 2. ⁶⁸⁸ gratiarum 2. ⁶⁸⁹ parentelem 2. pr. par. 3. ⁶⁹⁰ omni c. c. 3. ⁶⁹¹ intectus 2. ⁶⁹² pacientia 2. ⁶⁹³ sepe corr. spe 2. ⁶⁹⁴ aff. 3. ⁶⁹⁵ quidem 2. ⁶⁹⁶ idem episcopus add. 2. ⁶⁹⁷ fransiam 2. ⁶⁹⁸ theuthoniam 2, theutioniam 3. ⁶⁹⁹ vicorum 3. ⁷⁰⁰ cum 3. corr. tum 2. ⁷⁰¹ sibi 3.

NOTÆ.

(126) Saralbe.

(127) Turquestein et Hernestein.

(128) Châtel.

(129) Cf. Ann. S. Vincentii Met. a. 1231, SS. III, p. 159.

(130) Cf. Ann. S. Vincentii Met. h. a.

iret, Moselle fluvium, qui tunc plenis ⁶⁹⁶ erat alveis, cum exercitu copioso in admirationem multorum transvadavit, ita quod nec unus quidem remansit qui fluvium non transiret. Mira res! Si enim illa nocte non transissent, sic excrevit fluvius nocte ipsa, quod in mane nullo modo transire potuissent; et sic illi qui in castro obsessi erant, quorum sanguinem concives ⁶⁹⁷ sui sevirer ⁶⁹⁸ siciebant, cum plus quam per octo dies succursum expectare non possent, mortis periculo subderentur. Sed Salvator, qui omnes homines vult salvos fieri et neminem vult perire, dedit episcopo voluntatem transeundi, et transiit ⁶⁹⁹, terrasque dictorum nobilium ingressus, ponens in Domino anchoram sue spei, elegit potius, se et suos committere Martis discriminini, quam jus ecclesie sue relinquere indefensum et amicos suos obsessos mortis periculo subjacere. Et, cum in medio terrarum ducis et comitis, quibus etiam commune civium Metensium aderat, paratus esset configere cum eisdem, et cum ⁷⁰⁰ jam starent hinc inde castrorum acies terribiliter ordinate: processit in medio venerabilis episcopus Tullensis, genu flexo supplicans exorans et suadens Metensi episcopo, ut reciperet verba pacis. Idem igitur episcopus illi parentele compatiens, tanquam fidelitatis illorum, quam erga dominos suos studio devotionis ab antiquo exeruerant, nec inmemor nec ingratus, pietate (131) ipsorum ductus, ut eos posset sine periculo corporum et rerum liberare, quibus redemptio seu liberatio alias quam ipso mediante non patebat, et quia dubii sunt eventus bellorum, elegit in eorum liberationem certitudinem compositionis et pacis. Et sic ipse, quem suorum movebat pietas, et adversarii sui, in quos timor tremorque repente intruerant, pestem guerre ⁷⁰¹ gravissimam ⁷⁰² pace leta et laudabili ⁷⁰³ concordia, mediante Tullensi episcopo, profusis multorum lacrimis, confuso humani generis inimico, terminarunt. Idemque episcopus fidelis ⁷⁰⁴ et robusta et constans de Porta-salis parentela cum gaudio ad propria sunt reversi ⁷⁰⁵. Quinto decimo autem episcopatus sui anno 1238, presidente domino Innocentio papa quarto ⁷⁰⁶, ac domino Friderico, filio domini Henrici imperatoris, regnante, vitam feliciter consummavit. Et sepultus ^D est in choro majoris ecclesie Metensis ⁷⁰⁷.

Hujus (132) enim fuerat, quod habent hec ⁷⁰⁸ tempora raro,

Mitis vita, manus munda, pudica caro.

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁹⁶ plenus 3. ⁶⁹⁷ cumcives 2. ⁶⁹⁸ ita ed. civiliter 2. 3. ⁶⁹⁹ transivit 3. ⁷⁰⁰ deest 3. ⁷⁰¹ gerre 2. ⁷⁰² gravissima 2. ⁷⁰³ c. l. 3. ⁷⁰⁴ f. et r. 2. ⁷⁰⁵ redierunt 2. ⁷⁰⁶ octavo 2. III° 3. ⁷⁰⁷ Versus add. 2. ⁷⁰⁸ hoc tempore 2. ⁷⁰⁹ maheu 2. ⁷¹⁰ justicia 2. ⁷¹¹ el. l. et des. 2. *sed in marg. el. l. post eadem manu suppl.* ⁷¹² deest 2. ⁷¹³ circonseptus 2. ⁷¹⁴ v. d. 3. ⁷¹⁵ t. p. 3. ⁷¹⁶ miseranti meten que dyoc. 3. ⁷¹⁷ p. f. 3. ⁷¹⁸ imbetal 3. ⁷¹⁹ tunc quassatur 3. ⁷²⁰ abenas 3. ⁷²¹ sarborg 3. ⁷²² incoatum munitionibus 3. ⁷²³ edificii f. murorum p. f. consismavit 3. ⁷²⁴ herresteyn 2, herreste 3. ⁷²⁵ druchesteyn 2, drukesten 3. ⁷²⁶ sisternas 2. ⁷²⁷ vulasque 3. ⁷²⁸ marcello 2. marsual 3. ⁷²⁹ in..... spatio vacuo relicto 3. ⁷³⁰ reymbervilleir 2.

NOTÆ.

(131) i. e. miseratione, Gallice *pitie*. CALM.
(132) Epitaphium sepulcro conscriptum v. Meurisse, p. 436.

A 3. Post hunc in vinea Domini Metensis ecclesie concorditer enituit secunda plantatio, propagatus indigena, reverendus pater Jacobus Metensis episcopus (1239), de regali prosapia, frater nobilis viri quondam Mathei ⁷⁰⁹ ducis Lothoringie, ex patre Ferrico quondam duce Lothoringie de sorore comitis Barrensis procreatus. Qui episcopus de nobili progenie, preclarior virtutibus et moribus prefulgebat; in quo quicquid virtutes desiderant confluebat, videlicet pacis amicitia, pudicitie cupiditas, in potentia strenuitas, in strenuitate claritas, benignitas, sapientia prudentiaque temperata, ac in eodem insita ⁷¹⁰ forma boni livore carens elementa ligabat [et ⁷¹¹ elementa conjunxit], virtusque sanctitatis ⁷¹² inserta resplenduit, pacis robore discordias suffocando; imperturbatus perstiterat inter prospera et adversa, morum ornamentis undique circumseptus ⁷¹³. Cujus decorem ⁷¹⁴ virtutum sol et luna mirabantur; cui regnanti concordia patrie ⁷¹⁵ totius applaudebat, quam in presenti, ipso semoto, plaga pestilentie non reliquit, cum non sit qui sanet vulnera patrie conturbate, aut qui jacenti concussoque dextram porrigat Miserantis ⁷¹⁶. Metensis dyocesis, que sub ejus umbra fuerat ⁷¹⁷ patrie robur fortitudinis, facta est per ejus eclipsim viribus imbecillis ⁷¹⁸, ac procellis intumescens non modice conquassatur ⁷¹⁹; grexque dominicus jam fere apparet pastorali regimine destitutus, qui suo tempore flectens habenas ⁷²⁰ circumadjacentium rerum, cuncta sub juris regula limitabat, et conatus cupiditatis infringens, ejus morsus illicitos refrénabat; dum edificia queque sue dyocesis, diruta vetustate, sumptu mirabili visus est undique reparare, villas castra et castella debilia roborando novaque construendo eandemque dyocesis quam plurimis adquisitis de novo possessionibus decorando. Nam in oppido Salebore ⁷²¹, quod tempore predecessoris sui ardenti desiderio fuerat inchoatum ⁷²², munitionibus insignibus, turribus et fossatis ⁷²³ et murorum propugnaculis fortissimis consummavit, et de Alba, de Herrestein ⁷²⁴ et de Drukestem ⁷²⁵ (133) turres et muros in melius reparavit, novas cisternas ⁷²⁶ profundando; villasque ⁷²⁷ de Vico et de Marsello ⁷²⁸ adeo firmavit, quod ab hostilibus insultibus ⁷²⁹ non valeant expugnari; ac circa villam de Reimberviler ⁷³⁰ (134), que sepibus erat circumdata, clausura murorum fortissimorum et viginti quatuor altorum turrium decore circumfulsit, castrumque Spinalense et op-

(133) Idem quod supra c. 2. *Truquestein* scribitur
(134) Reimberviller.

pidum magnis firmitatibus reparavit; et castrum de Conflans, quod fere corruebat vetustate consumptum, munitionibus turrium et murorum decoravit fossisque profundis premunivit. Insuper juxta veterem Homborc⁷²¹, speculam totius mundi, castrum de novo construxit in cacumine cujusdam montis⁷²² deserti, quod Homborc⁷²³ adhuc nominatur, opere nimium sumptuoso et inestimabilibus expensis⁷²⁴, ad totius episcopatus tuitionem; ubi militum, civium, incolarum et episcopi castra prefulgent ab invicem separata, murorum altitudine et turrium fortitudine ac edificiorum decore insignita⁷²⁵; ubi de redditibus mense episcopalis seculares canonicos instituit (1254) cum sufficientibus redditibus ad cultum divini numinis deputatos (135); ipsumque oratorium⁷²⁶ stagnorum⁷²⁷ et molendinorum edificatione adornavit. Item in abbatibus Belli-prati et Saline-vallis⁷²⁸ (136) aliisque locis erexit innumerabilia edificia operibus sumptuosis. Insuper adquisivit feodum de Albo-monte⁷²⁹ (137) reddibile cum suis⁷³⁰ appendiciis omnibus ab episcopo Metensi perpetuo possidendis. Preterea cum ecclesia direxisset acicm contra dominum Conrardum⁷³¹, filium⁷³² Friderici imperatoris, post sententiam depositionis latam in eundem, idem dominus Jacobus cum manu potenti et brachio excelso veniens⁷³³ in adiutorium⁷³⁴ ecclesie, per virtutis sue ac militie fortitudinem et industriam dictum Conrardum⁷³⁵ mirifice fugavit et devicit (1251), impensis innumerabilibus non parcendo. Item feodum de Maurimont⁷³⁶ cum appendiciis suis reddibile, et de Rukesinges⁷³⁷ reddibile cum appendiciis suis, et feodum de Habondanges⁷³⁸ cum

A appendiciis suis episcopatu reddibile ab illustri viro Th.⁷³⁹ comite dicto Saberto⁷⁴⁰, in perpetuum adquisivit. Item ab illustri viro domino Henrico de Salmis feodum de Pierepercie⁷⁴¹ (138) cum appendiciis suis et reddibile, et⁷⁴² feodum de Salmis cum appendiciis suis et reddibile cum homagiis adquisivit. Item a domino Th. de Creincort⁷⁴³ adquisivit Demes⁷⁴⁴ (139) cum appendiciis suis. Et a domino Werrico⁷⁴⁵ dicto le Vogien partem sue advocatie de Valle-de-Faus. Item⁷⁴⁶ a domino Petro, filio domini Petri quondam militis de Novocastro, advocatiam de Castris autem Metim (140). Item adquisivit ab avvocato⁷⁴⁷ Metensi⁷⁴⁸ advocatiam Metensem. Item cum discordia fuisset⁷⁴⁹ inter ipsum et F. (141) ducem Lothoringie, nepotem suum, super eo quod ipse petebat ab ipso duce partem sue hereditatis, ex parte patris et matris sibi provenientem, tandem per pacem obtinuit, retinuit et habuit quicquid⁷⁵⁰ idem dux habebat apud Marsellum⁷⁵¹ et apud Vicum et apud Remereville⁷⁵² et apud Corbesal (142) et apud Gellancort⁷⁵³ et apud Remberviller⁷⁵⁴ et apud Sornerville⁷⁵⁵ et apud Villeinnes⁷⁵⁶ et apud Bissoncort (1259), sicut in litteris super⁷⁵⁷ hoc confectis plenius continetur (143). Quæ omnia per predictam pacem adquisita⁷⁵⁸, idem episcopus contulit episcopatu Metensi (1260), sicut plenius in litteris suis continetur (144). Qui tam in temporalibus quam in spiritualibus viginti duorum annorum curriculis circumspecte gubernans dyocesim, post hec feliciter triumphans in Domino, cum patribus obdormivit. Actum anno Domini⁷⁵⁹ 1260, mense Septembri⁷⁶⁰, Alexandro papa IV⁷⁶¹ in summo pontificatu presidente⁷⁶².

CONTINUATIO TERTIA.

1⁷⁶³. Huic successit in episcopatu Metensi ex illustri prosapia ortus et ejusdem sanguine venerabilis Philippus de Florehenges, mitis et humilis corde et statura corporis commendandus (1261-1264).

2⁷⁶⁴. Post hunc in sede eadem pontificali vir

generosus carne et animo Guillelmus de Triegnel (145), vir fidelis et prudens, honorifice sublimatur. Migranteque ejus anima ex hoc mundo, corpus⁷⁶⁵ ejus in ecclesia fratrum Predicatorum Cathalaunensium⁷⁶⁶ sepulture devotissime commendatur (1264-1269).

VARIÆ LECTIONES.

⁷²¹ homborch 3. ⁷²² monti 3. ⁷²³ adh. homborch 3. ⁷²⁴ imp. 3. ⁷²⁵ insignata 3. ⁷²⁶ deest 2. ⁷²⁷ stannorum 3. ⁷²⁸ gallivalis 2. ⁷²⁹ albo monto 2. ⁷³⁰ o. s. ap. 3. ⁷³¹ conrardum 2. ⁷³² fr. imp. f. 3. ⁷³³ deest 3. ⁷³⁴ adjurium 2. ⁷³⁵ marrimont tñ suis a. 3. ⁷³⁶ rukesinges 2. ⁷³⁷ gabondanges 2. ⁷³⁸ habondonges 3. ⁷³⁹ ita codd c. th. 3. ⁷⁴⁰ soiberto 2. ⁷⁴¹ pierie persie 2. ⁷⁴² et—reddibile desunt 2. ⁷⁴³ Orioncourt 3. ⁷⁴⁴ defaies 3. ⁷⁴⁵ werico 2. ⁷⁴⁶ et 3. ⁷⁴⁷ advocatio 2. ⁷⁴⁸ deest 2. ⁷⁴⁹ deest 2. ⁷⁵⁰ quicquid i. d. h. desunt 3. ⁷⁵¹ marcellum 2. ⁷⁵² superscripta littera a. 3. ⁷⁵³ remereville 2. ⁷⁵⁴ sellacort 2. ⁷⁵⁵ gelleracourt in charta Jacobi (n. 41.). ⁷⁵⁶ remberville 2. ⁷⁵⁷ areubeviller charta Jacobi l. 1. ⁷⁵⁸ sornerville 3. ⁷⁵⁹ sornonville charta Jacobi. ⁷⁶⁰ villanes ch. Jac. ⁷⁶¹ c. s. h. 3. ⁷⁶² aq. Item ep. 2. ⁷⁶³ deest 2. ⁷⁶⁴ septembris 2. ⁷⁶⁵ octobri 3. ⁷⁶⁶ deest 2. ⁷⁶⁷ hoc loco desinit cod. 2. ⁷⁶⁸ X. 3. ⁷⁶⁹ XI. 3. ⁷⁷⁰ corus 3. ⁷⁷¹ cathanlen. 3.

NOTÆ.

(135) V. episcopi chartam ap. Calmet II, p. D CCCCLXXIV.

(136) Beaupré et Salival.

(137) Blamont.

(138) Pierre-percée; cf. Richerii Chron. Senon.

V. 6.

(139) Delmes.

(140) Châtel-sous-Saint-Germain.

(141) Ferricum.

(142) Courbesaul, Gelacourt, Remberviller, Sornonville, Velaine, Bissoncourt. CALM.

(143) Quas vide apud Calmet II, Probb. p. CCCCLXXXIII, ubi tamen non omnia hæc prædia nominantur.

(144) Dumont, Corps diplomatique I, p. 402.

(145) Trainel.

5⁷⁷⁶. Huic successit in cathedra Laurentius, vir animosus, expeditus et admodum litteratus, utpote qui prius summi pontificis fuerat notarius; institutus fuit etiam egregius predicator (1269-1279).

4. ⁷⁷⁷ Assumptus post hunc ad eandem ex preclaro genere, utpote ⁷⁷⁸ filius comitis Flandrensis, dominus Johannes, aspectu decorus, verbo placidus, paulo ante licentiatus Parisius in decretis; qui postmodum ad Leodiensem ecclesiam est translatus (1280-1282).

5⁷⁷⁹. Ipsi eidem ecclesie Metensi desolate post heo per sedem apostolicam misericorditer est provisum de viro illustri genere, fratre comitis Hanonie, domino Borchardo ⁷⁸⁰, viro inquam famoso, provido et expedito ac sufficienter ⁷⁸¹ litterato (1283). Qui quot et quanta tam ipse quam quatuor venerabiles statim dicti pro ecclesie ipsius re tuenda pertulerint, queve sibi bona, licet cum aliquo suorum et suo gravamine, acquisierint, in posterum permansura modernorum tempora manifestant et sunt perpetue memorie commendanda. Poterunt autem suo tempore secundum exigentiam meritorum cum aliis

diffusius annotari, cum laudis oportunitas ad portum venerit oportunum. Sedit annis 13, de multis suis hostibus strenue triumphando. Sed et Gorziense monasterium visus est per sedem apostolicam Metensi episcopatu incorporare. Hujus etiam temporibus anno scilicet 11 et 12 (1294-1295), inaudita caristia et in ultimo tanta copia vini fuit, ut pro tribus solidis cum dimidio modius haberetur, qui prius, vineis in hyeme congelatis, vendebatur 26, ita ut pro tribus solidis infra unum mensem haberetur ⁷⁸² unus modius vini, ut pro una quarta bladi et pro uno modio vini haberetur ⁷⁸³. Fuit etiam ipso 13 anno tanta pluviarum inundantia, ut colles et domus multe ruerent et ipsi montes horride sinderentur. Obiit autem anno Domini 1296, pridie Kalend. Decembris, et ingressu chori majoris Metensis ecclesie est sepultus, qui ad eandem ecclesiam ordinatione summi pontificis, ut superius dictum est, in episcopum est transmissus anno Domini 1283; cujus anima per Dei misericordiam requiescat in pace. Amen.

VARIAE LECTIONES.

⁷⁷⁶ XII. 3. ⁷⁷⁷ XIII. 3. ⁷⁷⁸ utpote 3. ⁷⁷⁹ XIV. 3. ⁷⁸⁰ bochardo 3. ⁷⁸¹ sufficit 3. ⁷⁸² pro tribus sol. iterum add. 3. ⁷⁸³ vini add. 3. ubi locus hic corruptus est.

ANNO DOMINI MCMX

PLACIDUS

COENOBII NONANTULANI^{us} ORDINIS S. BENEDICTI PRIOR

POSTEA

IGNOTÆ SEDIS EPISCOPUS

LIBER DE HONORE ECCLESIAE

(Ex ms. cod. inclyti monasterii Gottwicensis ord. S. Bened. in Austria eruit P. Bernardus Pzz, Benedictinus et bibliothecarius Mellicensis, ediditque in *Thesouro Anecd. noviss.*, t. II, parte II, pag. 73-180)

MONITUM.

(Dissertatio isagogica ad eundem tomum p. XXIII.)

Placidi Nonantulani nemo antiquorum auctorum qui de scriptoribus ecclesiasticis egerunt, meminit, nisi solus Anonymus Mellicensis, in Appendice Bibliothecae Benedictino-Maurianae primum a nobis evulgatus, cujus capite 415 De scrip. Eccl. haec verba sunt: *Placidus coenobii Nonantulani prior scribit contra investituras et iniquam potestatem quarti Heinrichi.* Quibus verbis sine dubio hoc ipsum Placidi opus, illustre sane ac egregium, quod hic ex ms. codice inclyti monasterii Gottwicensis sexcentorum annorum in lucem expromimus, innuit et commonstrat. Neque enim aliud in eo Placidus agit quam ut profanos